

DET TEOLOGISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET



TEOL

INFORMATION



Nr. 47 februar 2013

Indholdsfortegnelse

Siden sidst af dekan, professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen	3
Afsondring fra verden – et nøgletema i europæisk kulturhistorie af professor mso, cand.theol., ph.d. Mette Birkedal Bruun	6
Grundtvig og Kierkegaard i gymnasiet – to kurser på Det Teologiske Fakultet af lektor, cand.theol., ph.d. Anders Holm	10
Perspektivrig og grundig Grundtvig! af rektor, cand.mag. Marianne Zibrandsen	14
Teolog i en naturlig verden af cand.theol., ph.d. René Rosfort	18
Uddannelse i fokus af studieleder, professor mso, cand.theol., ph.d. Jesper Tang Nielsen	23
SK2013 af leder af Søren Kierkegaard Forskningscenteret, lektor, ph.d. Pia Søltøft	27
Sproglig manifestation af den guddommelige tanke af cand.theol., ph.d. Tilde Bak Halvgaard	33
„Thi han er eiegod, Han gav os Løvemod, Til Daners Mark at Værge“. Nation, tro og kriser i det danske narrativ af ph.d.-stipendiat, cand.theol. Michael Perlt	37
Militær kapacitetsopbygning som demokratisk dynamo af major, ph.d.-stipendiat ved Center for Afrikastudier Henrik Laugesen	41
Præksistens & præksistensantologi af cand.theol. Kristian Mejrup	44
Kalender ved Pia Christensen	48
Kierkegaard i Rundetårn. 10 fyraftensforelæsninger	51
Liste over Publikationer udgivet af Det Teologiske Fakultet	52

TEOL-information udgives af Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet, og udkommer to gange årligt, i februar og september. TEOL-information distribueres gratis til udvalgte offentlige og kirkelige institutioner samt til indenlandske universiteter, gymnasier, hovedbiblioteker og pressen. Bladet kan rekvireres ved henvendelse til Kim Petersen på tlf. 35 32 36 67 eller på e-mail: kpe@teol.ku.dk.

Meninger, der tilkendes i TEOL-information, gengiver de enkelte forfatteres synspunkter og er ikke nødvendigvis udtryk for redaktionens holdning.

Ansvarshavende redaktør: Dekan, professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen.

Redaktion: professor, dr.theol. Mogens Müller.

Layout og sats: Specialtrykkeriet Viborg

Tryk: Specialtrykkeriet Viborg. *Oplag:* 3100

Artikler, der offentliggøres i TEOL-information, kan citeres med angivelse af kilde.

Forside: Det officielle logo for Kierkegaard-jubilæet.

**Det Teologiske Fakultet,
Købmagergade 44-46, Postboks 2164
1150 København K.
Tlf.: 3532 3961
Fax: 3532 3600
www.teol.ku.dk**

Siden sidst

Af dekan, professor, dr.theol. Steffen Kjeldgaard-Pedersen



Den 2. november kunne Det Teologiske Fagråd fejre sit hundredårsjubilæum med fornem reception i Kældercafeen og udgivelse af festskriftet „Hvad er imod Studentens

Kaar“ (som stadig fås gratis). Det blev en fin dag med besøg af rektor Ralf Hemmingsen og mange muntre erindringsindslag. Det manglede også bare andet. For på Det Teologiske Fakultet har vi en lang og god tradition for tæt og tillidsfuldt samarbejde mellem studenter og studentrepræsentanter på den ene side og fakultetets ansatte og ledelse på den anden. Et sådant samarbejde og dets historie er nok værd at fejre og føre videre. Til fagrådet og til alle andre, hvem fakultetets ve og vel ligger på sinde: Godt nytår og velkommen til de fælles opgaver i 2013!

Det kan ikke nytte at nægte det: 2012 var et særdeles godt år for fakultetet. Optaget af nye studenter var tilfredsstillende, antallet af færdige kandidater pænt. Økonomien var, takket være de mange eksterne bevillinger, som hjemtages af medarbejderne, til den rigtige side, og vi

kunne atter lægge lidt til den opsparing, som bl.a. skal finansiere udflytningen til Søndre Campus om få år. Men først og fremmest kan vi glæde os over, at fakultetet står styrket som forsknings- og studiemiljø. Universitetets årsfest i november var et billede på det. To teologiske doktorer blev promoveret ved den lejlighed, nemlig Martin Wangsgaard Jürgensen for afhandlingen *Changing Interiors: Danish village churches c. 1450 to 1600* og Tine Reeh for afhandlingen *Kristendom, Historie, Demokrati. Hal Koch 1932-1945*. En guldmedalje og to sølvmedaljer blev tildelt for besvarelser af teologiske prisopgaver. Rasmus Markusen fik guld for afhandlingen *Wenn aber Christen nicht einmal bei unsrer Arbeit für den Frieden Frieden halten können, wie können wir dann hoffen, den Frieden in der Welt zu fördern?*, mens Peter Andreas Rasmussen blev belønnet med sølvmedalje for arbejdet *Understanding Dialogue. An Evaluative Study of the Lebanese Intercultural Dialogue Program*, og Martin Ravn ligeledes fik sølv for afhandlingen *Charles Sanders Peirces betydning for teologien med særligt henblik på gudslæren*. Og for at det ikke skulle være nok med det, blev ved samme års-

fest professor MSO Mette Birkedal Bruun udnævnt til Årets Underviser 2012 ved Københavns Universitet.

Jo, det var en fest, men langtfra den hele. Vi har på fakultetet kunnet glæde os over, at hele otte ph.d.-studerende har færdiggjort og forsvaret deres afhandlinger i 2012. Siden sidst har Tilde Bak Halvgaard og Esben Lunde Larsen opnået ph.d.-graden, førstnævnte for afhandlingen *Linguistic Manifestations of Divine Thought. An Investigation of the Use of Stoic and Platonic Dialectics in the Trimorphic Protennoia (NHC XII,1) and the Thunder: Perfect Mind (NHC VI,2)*, sidstnævnte for afhandlingen *Frihed for Loke saavel som for Thor. N.F.S. Grundtvigs syn på åndelig frihed i historisk og aktuelt perspektiv*.

Den 1. december tiltrådte dr.theol. Bent Flemming Nielsen, som i en årrække har varetaget et lektorat i Praktisk Teologi, et nyoprettet professorat i Dogmatik, og fra den 15. december er dr.theol. Tine Ravnssted-Larsen Reeh ansat som professor MSO i Kirke- og Teologihistorie. Fakultetet glæder sig over disse udnævnelser. Vi forventer os meget af samarbejdet og ser frem til tiltrædelsesforelæseringerne, som finder sted i løbet af forårssemesteret (se venligst kalenderen).

2012 blev året, hvor der for første gang til fakultetet blev hjemtaget en såkaldt ERC-bevilling fra EU, 1,250 mill. Euro over 50 måneder. Æren tilfaldt professor MSO Mette Birkedal Bruun, som kort forinden også havde modtaget en stor bevilling fra Det Frie Forskningsråd. Nu måtte der desværre vælges, og valget faldt på EU-bevillingen, som skal bruges på et internationalt og tværfagligt projekt med titlen *Manifestations of Solitude*:

Withdrawal and Engagement in the long Seventeenth Century. Fra Carlsbergfondet har ph.d. Trine Hasselbalch modtaget et toårigt postdoc-stipendium til projektet *The Book of Genesis and Related Pseudo-epigraphic Literature. Searching out Shared Spaces for Production of Meaning*, og fra same fond har valgmenighedspræst Kim Arne Pedersen modtaget et etårigt postdoc-stipendium til Grundtvigstudier, som han agter at henlægge til fakultetet i København. Vi siger til lykke til bevillingsmodtagerne og velkommen til de nye medarbejdere, som er knyttet til disse projekter.

Lige før jul stod det klart, at KUA2 ikke ville blive færdigt, så Det Humanistiske Fakultet kunne tage bygningerne i brug i januar, sådan som det hele tiden har været meningen. De stakkels humanister havde pakket alt ned og sad nærmest og ventede på flyttemændene. Nu har de måttet pakke ud igen, så fakultetet kan fungere i de gamle lokaler, og i skrivende stund vides ikke, hvornår indflytningen i KUA2 vil finde sted. Denne forsinkelse kan få betydning for Det Teologiske Fakultet, som efter planen skal flytte til KUA3 i januar 2016. Byggeriet af KUA3 kan imidlertid først tage sin begyndelse, når humanisterne er flyttet ind i KUA2, og arver således forsinkelsen fra KUA2. Om den vil kunne indhentes undervejs, kan der i øjeblikket ikke siges noget om. Utænkeligt er det ikke, men det kan også meget vel være, at fakultetet må blive i Købmagergade nogle måneder længere end beregnet.

Købmagergade har været et godt sted for Det Teologiske Fakultet. Arbejdsplads- og studiemiljøvurderinger bekræfter det. Det Teologiske Fakultet scorer

højt i de tværgående tilfredshedsundersøgelser, som gennemføres på universitetet. Det skal vi være glade for, men ikke hvile på vores laurbær. Der er ting, som vi kan arbejde på at gøre bedre, og det bliver en opgave for bl.a. samarbejdsudvalget i de kommende måneder.

I de sidste måneder af 2012 gennemførtes en international evaluering af ph.d.-uddannelse og ph.d.-skole ved fakultetet. Resultatet var meget opmuntrende, men også på dette område er der plads til forbedringer. Dem vil vi efter evne gennemføre.

Fakultetet deltager med flid og interesse i Københavns Universitets store universitetspædagogiske og -didaktiske satsning, som er en vigtig del af universitetets 2016-strategi. Lektor Carsten Selch Jensen, som er leder af Afdeling for Kirkehistorie, vil i de kommende år bruge en væsentlig del af sin arbejdstid på særlige konsulentopgaver i tilknytning til universitetets pædagogiske udviklingsprojekter.

2013 bliver et jubilæumsår for Københavns Universitet. Det er 100 år siden, Niels Bohr offentliggjorde sin model af

atomstrukturen, kendt som Bohr-modellen, og det er 200 år siden, Søren Kierkegaard blev født. Begge jubilæer vil blive fejret under stor offentlig og international bevågenhed, Bohr-jubilæet bl.a. med en konference i slutningen af 2013, Kierkegaard-jubilæet gennem hele året og med et brag af en international konference i dagene 5.-8. maj. Søren Kierkegaard Forskningscenteret, som er hjemmehørende ved Det Teologiske Fakultet, er en hovedkraft i fejringen, som byder på en lang række af arrangementer, der henvender sig til den interesserede offentlighed. Se venligst kalenderen og besøg fakultetets og Søren Kierkegaard Forskningscenterets hjemmesider.

Alt tyder på, at 2013 vil blive et godt og stort år for fakultetet. Økonomien har nærmest aldrig haft det bedre, en række nyansættelser er på vej, og det skulle undre, om yderligere anerkendelse og substantielle eksterne bevillinger ikke skulle komme til os i løbet af de næste tolv måneder. Jeg tror, vi kan gå ind i det nye år i glad fortrosthed. Så igen: Godt nytår!

Afsondring fra verden – et nøgletema i europæisk kulturhistorie

Af professor mso, cand.theol., ph.d. Mette Birkedal Bruun



Vær i verden uden at være af verden! Forskningsprojektet *Solitudes: Withdrawal and Engagement in the long Seventeenth Century* (SOLITUDES) undersøger, hvordan

denne bibelske fordring tages op af forskellige kristne grupperinger i 1600- og 1700-tallet.

Afsondring fra verden er et nøgletema i europæisk kulturhistorie. Set fra et kirkehistorisk synspunkt er det lange 1600-tal særligt interessant, fordi denne periode rummer en række forskellige former for religiøst begrundet tilbagetrækning på tværs af konfessionelle skel. Folk trækker sig tilbage fra verden i klostre og lønkamre, i ensomhed og sammen med trosfæller, i fysisk isolation og åndelig inderlighed. Tilbagetrækningen kommer til udtryk i for eksempel prædikener, udsmykning, breve, gravmonumenter, dagbøger, andagtsbilleder og arier. Samtidigt skal afsondringen kommunikeres – ja, allerhelst udbredes – til omverdenen, og tilbagetrækning fra verden går ofte hånd i hånd med engagement i verden.

Trediveårskrigen og dens rædsler har fra historisk hold været angivet som en ansporing til 1600-tallets bølge af tilbagetrækning, men også udgivelsen af bøger såsom François de Sales' *Introduction à la vie dévote* (1608) og Johann Arnd's *Vier Bücher vom wahren Christentum* (1610) er afgørende for udbredelsen af tankegangen. Projektet undersøger den rolle, den konkrete tilbagetrækning fra verden spiller som katalysator for udviklingen af inderligheds- og tilbagetrækningsmotiver i teologiske diskurser og kunstneriske udtryk, i uddannelse og livsformer, og det bidrager til viden om den historiske baggrund for begreber såsom selv, privathed og inderliggørelse.

Ti steder

Afsondringen fra verden byder på betragtelige faglige udfordringer. Den udfoldes i – og understøttes af – tekster, arkitektur, musik, billeder og genstande. Hvordan kan man dække alle disse medier i én samlet undersøgelse? og hvordan kan man spænde over den livsverden, der etableres omkring det afsondrede selv, og som strækker sig fra abstrakte teologiske og æstetiske teorier til praksis og hverdagsliv?

SOLITUDES tager disse udfordringer op. Projektet er bygget op som en tværfaglig undersøgelse af fem protestantiske og fem katolske steder, som på forskellig måde manifesterer afsondring fra omverdenen. Stederne omfatter bl.a. Vajsenhuset i Halle, klosteret i La Trappe, salonen i det parisiske Hôtel de Nevers, samfundet i Herrnhut, pigeskolen i Saint-Cyr, konventiklen i Stauning og hoffet i Wolfenbüttel. Disse ti steder forankrer projektet i konkrete miljøer og lokaliteter. Stederne udforskes i egen ret. Samtidigt giver arbejdet med stederne mulighed for at stille en række spørgsmål på tværs af konfessioner og kulturer: hvordan håndteres den lutherske tanke om livet i kald og stand i afsondringen fra verden? hvilken betydning har det monastiske element for den katolske forståelse af afsondring? har protestanter særlige præferencer med hensyn til afsondringsmotiver? har kvinder? har adelige?

Vi vil arbejde med den afsondring fra verden, der gør sig gældende på hvert af disse steder, og undersøge, hvordan afsondringen understøttes og befordres af den arkitektoniske ramme, af teologiske diskurser i prædikener, breve og traktater, samt af den musikalske, visuelle og performative kultur, der udfoldes på stedet. For eksempel skrev Racine sine to dramer *Esther* (1689) and *Athalie* (1691) til eleverne ved Saint-Cyr, så de gennem deres arbejde med opførelserne kunne blive indøvet i fromhed og moral, ligesom Francke i sin pietistiske stiftelse i Halle brugte salmesangen som omdrejningspunkt for den fælles andagt. Samtidigt bliver arien en ny vej til inderliggørelse og et udtryk for det individuelle trosliv.

Afsondringen udfoldes i konstant udveksling med det øvrige samfund. Klosteret i La Trappe, som håndhævede isolation i radikal form, modtog hvert år flere tusinde gæster, der kom for at tage del i afsondringen fra verden i kortere eller længere tid. Da cluniacenseren Claude Vert ville sikre sig, at hans oversættelse af Benedikts Regel havde den stilistiske finesse, der var nødvendig for at tilfredsstille *le monde* (samfundet uden for klostermuren), var det La Trappes abbed, Armand-Jean de Rancé, han sendte den til. Det er også Rancé, vi skylder følgende paradigmatiske udtalelse: „Le renoncement & l'engagement d'un Solitaire n'est autre chose qu'un témoignage publique [...] qu'il est crucifié, & qu'il est mort“ („En eneboers afståen og forpligtelse er ikke andet end et offentligt vidnesbyrd om, at han er korsfæstet, og at han er død“). Hoffolk fra Versailles flokkedes i Saint-Cyr for at overvære de dramaturgiske udfoldelser – og det i en grad, så det endte med at bringe afsondringen i fare; siden kom broderiet til at spille en mere central rolle i pigernes religiøse uddannelse! Også Franckes afsondringsprojekt havde en ambitiøs udadvendt side, og hans arbejde med at fremme den fromme afstandtagen til verden og dens lastefuldhed blev udbredt ved hjælp af et netværk, der strakte sig til Indien, Sibirien og Amerika.

Projektet arbejder i spændingsfeltet mellem kirkehistorie og æstetik, og det ligger i forlængelse af arbejde, der tidligere er gjort på Fakultetet inden for feltet kunst og kristendom, herunder på Center for Studiet af Kulturarven fra Middelalderens Ritualer v/ Nils Holger Petersen. Det er et praktisk og konkret projekt. De

spørgsmål, vi stiller til materialet, er for eksempel: hvordan disponeres bygninger, så de understøtter religiøs tilbage-trækning? hvilke genstande indgår i denne tilbage-trækning (andagtsbøger, krucifikser o.l.), hvilke metaforer bringes i spil? hvordan skal de udformes for at tilfredsstille tidens religiøse og æstetiske smag? hvad er forholdet mellem de tilbage-trækningsmotiver, der udfoldes i hhv. musik og billeder? Parallelt med dette konkrete arbejde henter projektet meto-disk inspiration i en række teoretiske positioner hos for eksempel Ricoeur, Wal-denfels og Marin.

Projektet er finansieret af European Research Council under panelet *Culture and Cultural Production*. Det er udvalgt gennem to ansøgningsrunder, den første base-ret på en ti siders ansøgning, den anden på en femten siders ansøgning og et inter-view i Bruxelles. Bevillingen er på i alt 1,25 mio. euro, og projektet løber i fire år.

Mål

SOLITUDES vil indvinde ny historisk viden. Projektet krydser den markante kløft mellem forskning i katolske og protestantiske kulturer og inddrager et bredt felt af materialer, der ikke hidtil har været sammenstillet i en overordnet undersøgelse. Det bidrager endvidere til forskningen i forholdet mellem religiøse og æstetiske diskurser, og endelig vil det give ny indsigt i historiske forestillinger om selv og subjektivitet. Desuden sigter projektet mod – gennem det historiske arbejde med kilderne – at udvikle metoder, der vil kunne benyttes af andre forskere inden for teologi og humaniora. Målet er at udarbejde på den ene side en tværfaglig metode, der i vores projekt

kan gribe afsondring som et religiøst og kulturelt motiv på tværs af medier og materialer, og som vil kunne bruges i andre tværfaglige kristendoms- og kulturhisto-riske studier, på den anden side en analy-tisk strategi for forskning i tilbage-trækningens symboler og former, som vil kunne anvendes i studier af andre typer tilbage-trækning, fra stoiske til økologi-ske.

Forskningshold og netværk

Projektet udføres af et tværfagligt forsk-ningshold på i alt seks personer samt assi-stance: fire seniorforskere og to ph.d.-stu-derende. Allerede ansat på projektet er, foruden undertegnede, forskningslektor, cand.theol., ph.d. Sven Rune Havsteen og videnskabelig assistent, cand.theol. Kri-stian Mejrup. Sven Havsteen og jeg har hver især det overordnede ansvar for ar-bejdet med hhv. de tyske og de franske steder samt hhv. de musikalske kilder og det overordnede tema. De resterende stil-linger er under besættelse efter internatio-nalt opslag. Der er tale om to seniorstil-linger til hhv. en arkitekturhistoriker og en kunsthistoriker samt to ph.d.-stillinger, der kan besættes af kandidater fra alle de fag-discipliner, der indgår i projektet. Derud-over er der et fagligt netværk omkring projektet, et *Advisory Board* bestående af forskere fra Tyskland, Frankrig og Dan-mark.

Grundideen er, at alle projektets for-skere arbejder med alle ti steder og – ide-elt – med alle typer af kilder. Ambitionen om at udvikle en ny tværfaglig analyse-strategi hviler på dette tætte samarbejde. Mens meget tværfagligt arbejde foregår i parallelle, specialiserede og mere eller mindre interagerende undersøgelser cen-

treret om teologi, musik, arkitektur, visuel kultur og så videre, er det planen med projektet, at der ved ugentlige arbejdsseminarer skal foregå en reel faglig udveksling, hvor alle forholder sig til de forskellige medier i studier ledet af de respektive fagpersoner, og at der i det videnskabelige arbejde med de forskellige kildetyper opnås en forståelse både af de motiver, der går på tværs af medierne, og af de forskellige mediers individuelle hermeneutiske betingelser og retoriske virkemidler.

ERC er optaget af den såkaldte *high risk – high gain* faktor i de projekter, de støtter, og der blev spurgt til netop dette aspekt ved interviewet i Bruxelles. Risikoen ved dette projekt er først og fremmest „det kommunikative kollaps“ – at

samtalen om stoffet mellem de forskellige forskningsdiscipliner ikke fungerer, og at der ikke kan arbejdes med motivet på tværs af medierne. Men drivkraften er samtidigt, at det netop er i sådanne kollaps, vi bliver klogere på ikke bare de retoriske dynamikker, der gør sig gældende hen over de forskellige kildetyper, men også brudfladerne mellem de forskellige medier. I dette arbejde funderes både projektets faglige mål: at vinde ny indsigt i 1600- og 1700-tallets afsondring fra verden og dets metodiske mål: at udvikle en ny forskningsmetode for tværfaglig kirke- og kulturhistorieforskning.

Projektets hjemmeside er:
www.teol.ku.dk/solitudes

Grundtvig og Kierkegaard i gymnasiet – to kurser afholdt på Det Teologiske Fakultet

Af lektor, cand.theol., ph.d. Anders Holm



Der er de sidste to år blevet afholdt to to-dages kurser for gymnasielærere på Det Teologiske Fakultet i København. Det første, der omhandlede Grundtvig, fandt sted i novem-

ber 2010. Det andet om Kierkegaard afholdtes i september 2012. Som arrangør af begge disse kurser – sammen med kommunikationsmedarbejder Anne Rahbek – er jeg blevet spurgt, om jeg vil skitsere kursernes planlægning, afholdelse og efterspil, hvilket det følgende er et forsøg på.

Planlægningen af Grundtvig-kurset

Baggrunden for Grundtvig-kurset skabtes i foråret 2010, hvor studienævnet søgte og fik penge fra Københavns Universitets prærekrutteringspulje til at lave et kursus og udvikle et såkaldt ressourcerum, det vil sige en temahjemmeside om Grundtvig til lærere og elever i gymnasiet. Puljen er en af Universitetets mange satsninger på gymnasieområdet i de senere år. Det nærmere indhold af forløbet

var endnu ikke fastlagt, men på et indledende møde besluttedes det, at kurset skulle indeholde både foredrag og workshops, hvorefter ressourcerummet måtte udvikles i forlængelse af det. Foruden valget af Anne Rahbek og mig som ankerpersoner indgik Hans Raun Iversen i kursets planlægning og afholdelse, og Bertel Haarder, Jes Fabricius Møller, Tine Damsholt og Svend Bjerg blev indbudt som talere.

Det næste spørgsmål, der meldte sig, var organiseringen af kursets workshops. Hvad var egentlig behovet? Efter at have talt med forskellige gymnasielærere såvel som de ministerielle fagkonsulenter og faglige foreningers formænd i fagene dansk, historie og religion trådte der et forholdsvis tydeligt billede frem. Mange gymnasielærere finder det både relevant og muligt at arbejde med Grundtvig i gymnasiet, men det er bestemt ikke noget, alle synes er helt ligetil. En række af de gennemgående problemer og spørgsmål er f.eks.: Hvor meget skal man vide for at vove sig ud i det? Hvem var han egentlig denne langskæggede gamle mand, som man finder overalt fra ryggen på mælkekartoner til siderne i salmebo-

gen? Er det overhovedet muligt at finde rundt i det voluminøse forfatterskab uden stor indlæsthed? Hvilken betydning havde han i sam- og eftertiden? Hvor eller hvordan skal man gå i gang? En tilsvarende uoverskuelighedsproblematik viste sig siden at gå igen med hensyn til modet på at undervise i Kierkegaard.

På den baggrund valgte vi, at der til arbejdet på kursets workshops skulle samles og på forhånd udsendes et kompendium med korte, relativt letlæselige tekster, der forhåbentlig ville kunne anvendes i undervisningen, og desuden kunne dække fænomenet Grundtvig bredt. Denne proces var klagørende. Det gik op for os, at Grundtvig faktisk måtte kunne appellere til en del forskellige faggrupper i gymnasiet, og at teksterne samtidig burde være oplagte til tværfagligt samarbejde, f.eks. mellem dansk og historie eller mellem historie og religion. Vi tilrettede derfor kompendiet tematisk-tværfagligt eller rettere med fokus på forskellige sider af Grundtvigs offentlige fremtræden, f.eks. som politiker, romantiker, digter osv. – svarende til de otte workshops, deltagerne senere kunne vælge imellem over de to dage. Til hvert tema i kompendiet skrev vi korte indledninger og ligesådan til de enkelte tekster, som vi desuden ledsagede med nogle meget korte introduktioner om deres anledning, kontekst og situation. Samtidig udarbejdede vi en indbydelse, som blev lagt på EMU'en – den største og mest anvendte af de undervisningsportaler, der henvender sig til lærere og elever i grundskolen og gymnasierne – og desuden blev udsendt til rektorerne på alle landets gymnasier. Vi fik på denne måde de 40 tilmeldinger, vi havde håbet på.

Afviklingen af Grundtvig-kurset

Begge de to kursusdage bestod af to lange oplæg med debat om formiddagen og et kort oplæg om eftermiddagen efterfulgt af en workshop. På den første dag gav jeg selv en introduktion til Grundtvigs liv og forfatterskab. Derpå holdt Jes Fabricius Møller et foredrag om grundtvigianismens historie og Bertel Haarder fortalte om sit arbejde med og sin inspiration fra Grundtvig. Anden dag holdt Tine Damsholt et foredrag om Grundtvig som politiker, hvorpå Svend Bjerg redegjorde for Grundtvig som historiefortæller, og Hans Raun Iversen holdt et indlæg om Grundtvigs teologi og hans betydning i den danske kirke.

I workshopgrupperne, der blev ledet af henholdsvis Hans Raun Iversen, Ole Nyborg, Tine Reeh og mig, arbejdede deltagerne med forskellige af kompendiets temaer og tekster, og vi diskuterede deres anvendelse i forskellige kerne- og tværfaglige undervisningsforløb. Et centralt element i disse workshops var idé- og erfaringsudvekslingen deltagerne imellem. Nogle havde undervist meget i Grundtvig. Andre havde aldrig prøvet det og ledte efter inspiration til at gå i gang. Gruppens resultater blev noteret ned ved, at en af lærerne i grupperne tog et referat, der siden blev lagt i ressource-rummet.

Som teolog og grundtvigforsker var det spændende og udfordrende at møde helt andre holdninger og tilgange til arbejdet med Grundtvig. F.eks. at Grundtvig af en del betragtedes som en dårlig digter og salmedigter, af nogle som knap nok kristen, mens endnu andre mente, at hans tanker havde haft fatal betydning for den politiske og pædagogiske udvikling i Danmark. Dertil kom en del, der så ham

som grundlægger af velfærdsstaten, og enkelte som kun kendte ham fra noget helt bestemt, f.eks. den socialdemokratiske udlægning af linjen om Danmark som landet, hvor „få har for meget og færre for lidt“. Noget lignende gjorde sig siden gældende for Kierkegaard, hvor især en „kristen versus ikke-kristen“ diskussion dukkede op igen: „Hvis vi nu anskuer Kierkegaards forfatterskab helt uden kristendom, hvad så...“. På begge kurser var man meget optaget af sprog og retorik og af den historisk biografiske kontekst i guldalderens København og sidst, men ikke mindst af Grundtvigs og Kierkegaards nutidige betydning, og hvordan vi kan forstå dem i dag. På dette punkt var der meget stor idérigdom i workshopgrupperne i forhold til at lave undervisning. For eksempel blev det i en gruppe foreslået at lave opgaver, hvor eleverne indskrev Grundtvigs synspunkter i fiktive taler af nutidige politikere. På Kierkegaard-kurset diskuterede man at lave et forløb, hvor man oprettede Facebook-profiler på æstetikerens, etikeren og den religiøse.

For os, der var med, var dette meget indsigtsgivende. I hvert fald fik vi her et noget større indblik både i de muligheder og de udfordringer, man står med som gymnasielærer. Ligesom vi også fandt ud af noget om, hvilke af vore forestillinger, der ikke svarede til virkeligheden. Mest markant var det, at kompendiets tekster var for lange til umiddelbart at kunne anvendes i gymnasieundervisningen, og at det ville kræve betydelig ekstra beskæring fra lærernes side, inden de ville kunne anvendes. Ti siders Grundtvig-tekst eller digte på 32 strofer, kan man simpelt hen ikke beskæftige sig med på en for-

nuftig måde med det tidspres, gymnasiets læreplaner stiller en overfor. Vi havde også undervurderet, hvor meget oversættelsesarbejde de gamle tekster kræver af eleverne. Der fremsattes af den grund under kursets afsluttende evaluering et ønske om, at vi forsøgte at lave et mere umiddelbart anvendeligt materiale – et ønske jeg siden har forsøgt at imødekomme ved udarbejdelsen af en bog med tekster, introduktioner og ordforklaringer, som udkom nu i november 2012 (anmeldt andetsteds i dette nummer).

Ressource-rummet

Efter kurset etablerede Anne Rahbek ressource-rummet på fakultetets hjemmeside, der indrettedes efter de otte workshop-temaer:

www.teol.ku.dk/formidling/Gymnasieskolen/grundtvig_undervisningsrum/

I rummet findes små filoptagelser om temaerne med nogle af os, der havde afholdt kursets workshops, desuden arbejdsopgaver til eleverne til temaerne og referater af kursets workshops. Endvidere finder man tidstavle og nogle forskellige andre uddybende oplysninger og kendsgerninger om Grundtvig. Vi ved, at rummet er blevet anvendt i forbindelse med udarbejdelse af opgaver, og at nogle af lærerne fra kurset har benyttet sig af rummets foreslåede ideer til undervisningsforløb.

Kierkegaard-kurset

Kierkegaard-kurset i september 2012 organiseredes på nogenlunde samme måde, men der var også et par nye indslag. For det første indlagde vi en vandring i Kierkegaards København med Joakim Garff.

For det andet bad vi Folkehøjskolernes Forening fortælle om Kierkegaard-aktiviteter i jubilæumsåret 2013. Også kompendiet og workshops organiseredes på en lidt anderledes måde. Mængden af temaer begrænsedes i det noget mindre kompendium til *det æstetiske*, *det etiske* og *det religiøse*. Kursets workshops organiseredes denne gang ikke efter temaer, men efter gymnasiets undervisning. På kursets første dag diskuteredes således tværfaglig undervisning, mens det på anden dag handlede om mulighederne for anvendelsen af enkeltfaglige forløb. Denne sidste omprioritering var nok ikke udelt rigtig, hvilket dog især skyldtes, at der opstod forvirring over de stærkt varierende traditioner for at opfatte og organisere den tværfaglige AT-undervisning (dvs. almen studieforberedelse). Endvidere deltog som noget nyt i forhold til Grundtvig-kurset de nuværende ph.d.-studerende på Kierkegaard Forskningscenteret Stine Zink Kjærgaard, Thomas

Fauth Hansen, Christian Hjortkjær og Louise Mejrup som referenter på kursets workshops. Som oplægsholdere og workshopledere medvirkede Pia Søltøft og Joakim Garff, der talte om henholdsvis *det etiske* og *det æstetiske*. Desuden medvirkede studenterpræst Birgitte Kvist Poulsen, der gjorde rede for *det religiøse*, og tidligere seminarielærer Steffen Støvring, som fortalte om sine erfaringer med at undervise i Kierkegaard. Iben Damgaard og jeg fungerede på skift som konferenceledere og varetog begge dage afholdelsen af en workshop.

På dette kursus deltog 50 lærere, som var det loft, vi havde sat, men på grund af den lange venteliste, som opstod, og fordi Kierkegaardåret er lige om hjørnet, er det besluttet at gentage kurset allerede nu i januar 2013. Mens jeg skriver disse ord, er Anne Rahbek i færd med at færdiggøre ressource-rummet med de denne gang noget mere fyldige referater af ideerne fra kursets workshops.

Perspektivrig og grundig Grundtvig!

Af Rektor, cand.mag. Marianne Zibrandtsen



Med undervisningsbogen „GRUNDTVIG – Introduktion og tekster“ har lektor, ph.d. Anders Holm begået en lærebog, som når vidt omkring. Man kunne tænke, at afsættet

i ét menneskes liv og virke trods alt ville begrænse perspektiverne og sætte snævre rammer for den pædagogiske anvendelse af en sådan bog, men som Anders Holm har grebet det an i sin bog, bliver den en alsidig bog om en betydningsfuld fase i både danmarkshistorien, dansk politik, den danske kirkehistorie, salmetraditionen, skolehistorien – og dertil en biografisk fortælling om en enestående personlighed. Der er med andre ord rigeligt stof til mange forskellige undervisningsforløb, primært nok i gymnasieskolen, men bestemt også på læreruddannelsen, på højskolerne og andre steder, hvor der undervises i dannelsesfagene dansk, historie, religion, samfundsfag og filosofi.

Bogen er opdelt i otte kapitler, som alle rummer en præsentation af en af Grundtvigs offentlige sider og derefter tre repræsentative tekster, udførligt udstyret

med både forklarende indledninger og ordforklaringer og tydeliggørende trykt på svagt farvet baggrund. Ordforklaringerne nummereres i øvrigt fortløbende, hvilket efterhånden giver læseren en noget forpustet målløshed, når man til sidst når til ordforklaring nummer 650! Det kunne nok være løst enklere, f.eks. kapitel for kapitel.

Kapitlerne følger nogenlunde kronologien, hvilket giver et fint flow hen over det århundrede, som Grundtvig om nogen prægede. Første kapitel handler om „Romantikerne“, derefter følger kapitler om mytologien, præsten, historikeren, folkeoplyseren, salmedigteren, politikeren, danskeren – og tilslut et konkluderende kapitel om Grundtvigs virkningshistorie. Overalt er der valgt vægtige tekster; nemt har det ikke været at måtte vælge i det enorme tekstmateriale, Grundtvigs forfatterskab udgør! Men når Anders Holm f.eks. i kapitlet om salmedigteren vælger en (elsket!) julesalme (Velkommen igjen, Guds Engle smaa), en Påskesalme (Paaske-Lilien) og en Pinsesalme (I al sin Glands nu Straaler Solen), giver det ham bekvemt anledning til at redegøre for kirkeårets største begivenheder og fylde nyttig viden på læseren. Jeg tænker, at over-

vejelserne må have været om tekstudvalget skulle læne sig op ad det kendte eller åbne for noget af alt det andet spændende i det kæmpestore forfattereskab; valget er oftest faldet ud til fordel for det kendte, og det tror jeg er godt for bogens brugere – både lærere og elever.

Hvert kapitel folder sit perspektiv ud med afsæt i Grundtvigs virke og skrifter, men med nuancerede betragtninger over den samtid, det hele blev til i og behørigt udblik til de konsekvenser, det fik. I kapitlet om folkeoplyseren forklares Grundtvigs ambition om at kvalificere „folkets selvstændige stemme i forhold til statsmagten“. Ytringsfrihed er forudsætningen, „men lige så afgørende var det, at der fandtes en myndig og oplyst befolkning, som var i stand til at give udtryk for folkets ønsker overfor den til enhver tid siddende regering.“ Det er godt for gymnasieelever, som måske har et højskoleophold på planlægningskalenderen for det første eller måske andet sabbatår (!), at forstå ambitionen bag højskolen og se, hvor perspektivrig udviklingen af netop denne skoleform var for det danske demokrati. Danske elevers selvfolgelige krav om at blive inddraget og hørt på i udviklingen af skole og samfund er stadig enestående i et globalt perspektiv – men det ved de ikke selv; og slet ikke hvorfra det kom! At skolefolk fra hele verden stadig valfarter til Norden for at møde de kritisk reflekterede skoleelever, skyldes jo ikke deres faglige resultater!

Kapitlet om danskeren indledes med den lakoniske konstatering: „I Grundtvigs levetid blev Danmark gradvist reduceret fra en mellemstor stat, man måtte regne med, til en småstat uden videre indflydelse på den internationale militære og

politiske scene. Han oplevede i flere perioder af sit liv en reel frygt for, at Danmark ville gå under som nation.“ Igen vil dette være en overraskende vinkel for en nutidig gymnasieelev og dermed særdeles nyttig viden til at forstå tidens nationalisme. Velvalgt er det, at det er sangen „Langt høiere Bjerge“ – med alle stroferne – der dokumenterer denne nationalisme og maner til et langsigtet perspektiv på debatten om at være rigtig dansker i dag, hvor danskerselvfølelsen fylder op over kanten i indfødsretsprøver og på sportsarenaer!

Illustrationer og billeder, gengivet i høj kvalitet, ledsager præsentationer og tekster og giver anledning til oplysende billedtekster, der udmærket supplerer læserens indsigt med både kunsthistorisk og aktuel viden. Der suppleres også med små citatbokse, der dels appellerer til læserens forforståelse, ved f.eks. at huske hende på andre velkendte salmer eller sentenser, dels pepper bogens sider op, så hver enkelt opslag rummer alsidige udfordringer både for øjet og hjernen. Det er god pædagogik!

Informationsniveauet øges yderligere ved, at der jævnt spredt er indsat faktabokse, markeret med en tydelig baggrundsfarve. Tonen i faktaboksene er forbilledligt oplysende, helt i Grundtvigs ånd, og de faktuelle oplysninger er præcise og veldokumenterede. Det gør både dem og hele bogen til et nyttigt redskab for den gymnasieelev, som sidder med en af skoleformens store skriftlige opgaver. Det er en af gymnasierreformens nyskabelser, at der både skal skrives dansk/historieopgave i 1.g og studieretningsopgave på tværs af fag i 2.g, som forøvelse til det egentlige og store studieretningspro-

jekt i 3.g. For både elever og lærere er det en stor udfordring at finde velegnet materiale og kilder til disse opgaver, og det er af vital betydning, at lærerne kan henvise eleverne til bøger, der både hvad angår teksternes originalitet, oprindelsesoplysninger og alt øvrigt data videnskabeligt er helt i orden. Som det står i Bekendtgørelsen om studieretningsprojektet: „Formålet med studieretningsprojektet er, at eleverne arbejder selvstændigt med at fordybe sig i og formidle en faglig problemstilling inden for et selvvalgt område i tilknytning til deres studieretning. Ved at kombinere forskellige faglige tilgange og discipliner, som forstærker den faglige fordybelse, skal eleverne demonstrere, at de er i stand til selvstændigt at udvælge, inddrage og anvende relevant baggrundsstof, og at de er i stand til at gennemføre en kritisk vurdering på et fagligt og metodisk grundlag. I arbejdet med studieretningsprojektet styrker eleverne således deres studiekompetence ved, at de gennem skriftlig fremstilling skal dokumentere, at de er i stand til at overskue, bearbejde, disponere, sammenfatte og formidle en faglig og kompleks problemstilling.“ Ud over de store opgaver udfordrer det tværfaglige studieområde almen studieforberedelse lærerne og kræver meget forberedelsestid. De kan nu gå på opdagelse i Grundtvigbogen og sammensætte undervisningsforløb om så forskellige temaer som romantik, demokrati, folkeoplysning, nationalisme, religionsfrihed, menneskerettigheder, det moderne gennembrud og kulturkamp.

I bogens sidste, opsummerende kapitel om Grundtvigs virkningshistorie trækkes linjerne på forskellig måde helt op til nutiden. Med sobre gennemgange af både

Indre Mission, Grundtvigsk Forum og Tideherv tydeliggøres modsætninger i vore dages kultur- og moraldebatter. Det vil helt sikkert både overraske og forundre dagens gymnasieelever, at Søren Krarup, Marie Krarup, Jesper Langballe og Sorine Gotfredsen er efterkommere af en i udspringet grundtvig-kritisk kirkelig fløj som kaldes Tideherv. Hvordan disse præster og politikere på samme tid kan identificere sig med denne bevægelse og være aktive i Dansk Folkeparti berører Anders Holm i en af sine faktabokse, og han følger det op med spændende eksempler fra pressede debatten. Her er stof til rigtig gode debatter i klassen! Det er ikke helt enkelt for en gymnasieelev at manøvrere i nutidens ideologiske debatter og få styr på positionerne! Selvom vi måske næsten glemmer det, er årets 1.g elev typisk født i 1996 og har dermed haft hele sin folkeskoletid under den blå regering – og med Brian Mikkelsen som kulturminister. Den til foragt grænsende protest mod kulturradikalisme og de venstreorienterede intellektuelle er noget, de er flasket op med. Men jo altså også, at debattører fra begge sider i Folketingssalen anvender citater fra Grundtvig til at belægge deres ord med. En foreløbig kulmination på denne tendens kunne opleves ved udgivelsen af Hans Hertels monumentale to-bindsværk om PH i dette efterår, hvor en anmelder kaldte ham „det 20. århundredes verdslige Grundtvig“. Tag den!

Forud for udgivelsen af Grundtvigbogen blev der på Det Teologiske Fakultet i 2010 afholdt et seminar om Grundtvig, som tiltrak en stor deltagergruppe af især gymnasielærere. Også fra min skole deltog flere lærere, og de vendte hjem med et

omfattende kompendium, som faggrupperne interesseret tog fat på. Der blev fra kursisterne udtrykt ønske om at få materialet samlet i en bog – men ingen kunne vel have forestillet sig, hvilken smuk og gennemarbejdet bog, der kom ud af det!

Bogens afsluttende appendix rummer dejligt præcise oversigter over de anvendte tekster, en afbalanceret litteraturfortegnelse, nyttige links og endelig bibelhenvisninger. Med en tidstavle over flere sider opsummeres bogens parallelle spor: Samtidshistorien sat overfor Grundtvigs liv og de udvalgte tekster. Det strejfer én,

at bogen næsten ligger klar til at blive transformeret til en I-bog, hvor de nyttige links kunne optræde de relevante steder inde i bogen og henvisninger klikke læseren rundt mellem kapitlerne. Det bliver måske næste gang! I al fald er der stor grund til at takke for „Grundtvig – Introduktion og tekster“, som i en hastig og flaksende tid i respektfuld øjenhøjde med den unge læser, tilbyder kvalitet, fordybelse, anfægtelser og revurderinger. Alt sammen umistelige sider af den almen dannelse, gymnasieelever har krav på her til lands!

Teolog i en naturlig verden

Af cand. theol., ph.d. René Rosfort



I små fire år (september 2008 til maj 2012) har jeg haft min daglige gang på *AST*. Jeg var i hele perioden tilknyttet *Center for naturalisme og kristen semantik* (CNCS),

hvor jeg arbejdede på et projekt om normativitet, følelser og personbegreb med særligt henblik på aktuel psykopatologi og naturalisme (projektet var finansieret af Carlsbergfondet i tre år). Jeg vil i det følgende ikke fortælle om mit specifikke forskningsprojekt, men jeg vil derimod forsøge at skitsere, hvad jeg i den pågældende periode har lært om forholdet mellem naturalisme og teologi på de intense ugentlige møder på CNCS og gennem utallige samtaler med mine kollegaer på *AST*.

Det følgende skal læses som en meget kort introduktion til temaet naturalisme og teologi. For mere dybdegående og teoretisk udfordrende undersøgelser henviser jeg til CNCS' massive litterære produktion over de sidste fire og et halvt år.

Naturalistisk grundvand

Vi lever i en naturlig verden, og de fleste mennesker ønsker at være naturlige. En samtale kan flyde naturligt eller være anstrengt. Et kærlighedsforhold mellem mennesker kan være naturligt eller fordrejet, ligesom et venskab kan miste sin naturlige lethed. Et smil kan være naturligt eller påtaget. Tavshed kan besidde en naturlig varme eller smertelig kulde. Vores forståelse af verden, andre mennesker og os selv orienterer sig grundlæggende i forhold til, hvad vi opfatter som naturligt og ikke-naturligt. Natur og naturlighed er normative begreber, der former og orienterer vores levevis ved at være bærende kategorier i en mere eller mindre artikuleret forståelseshorizont for vores tanker, følelser, ord og handlinger. Som de fleste begreber er også natur og naturlighed ustabile størrelser. Hvad der er naturligt i dag, f.eks. at stå på rulleskøjter, gennemleve en depression, en kvindelig statsminister, tænke på sin hjerne eller frygte kræft, var knap så naturligt for bare hundrede år siden. I samme periode har naturbegrebet også forandret sig drastisk. Vi har lært, at forskellige kulturer har stærkt varierende opfattelser af naturen,

at vi mennesker kan manipulere og i værste fald ødelægge naturen, at menneskets historie er en forsvindende lille del af naturens historie, og at en bedre forståelse af naturlovene og naturens udvikling også kan bidrage til en bedre forståelse af os selv som mennesker.

Kun få vil stille spørgsmål ved, at naturvidenskabens fremgang er en god udvikling. Vores voksende indsigt i verdens og menneskets biofysiske konstitution har gjort og fortsætter med at gøre menneskers liv længere og mindre plaget af sygdom. Dertil har naturvidenskabens forskning været med til at opløse hårdnakkede fordomme om race, køn, seksualitet, mere eller mindre fantasifulde sygdomsoprindelser, skadende helbredelsesmetoder, og ikke mindst har den været afgørende for vores forståelse af jordens skrøbelighed.

Det er svært ikke at være entusiastisk over for så velgørende resultater. Faktisk har det vist sig så svært, at naturvidenskabens ord og forklaringer langsomt, men støt er sivet ned i vores bevidstheds grundvand. Det er blevet naturligt at forklare handlinger, tanker og følelser ved hjælp af et arsenal af (mere eller mindre lødige) videnskabelige ord og forklaringer. Det har medført, at hvad vi skal opfatte som mere eller mindre naturligt, ikke kan undgå at blive afprøvet og vurderet ved hjælp af ord og billeder, som vi låner fra naturvidenskabens verden. Videnskabelighed tager sig i dag bedst ud i hvide laboratoriekittler, og titler som hjerneforsker, atomfysiker, kirurg og genforsker kaster en autoritativ glans over avis-kronikker, forskningsresultater, indslag i tv og samtaler ved et middagsselskab.

Denne udvikling har stor betydning for alle mennesker og giver genlyd i alle afkroge af universitetsmiljøet. Men virkningerne af naturbegrebets forandringer runger særlig højt på de teologiske gange. Det er blevet vanskeligere at være teolog og tænke teologisk i dag. Gud, treenighed, inkarnation, fjendekærlighed, opstandelse og andre centrale teologiske begreber finder ikke længere gnidningsfrit en plads i vores forståelseshorisont for, hvordan vi tænker om natur og naturlighed. Det er sandt, at forholdet mellem natur og teologi altid har været problematisk, og til tider anstrengt, men i dag virker det som et direkte modsætningsforhold. Der er naturligvis mange teologer, der har forsøgt og stadig forsøger på at lempe eller gøre op med denne modsætning, men det er svært at komme udenom, at modsætningerne er blevet tegnet mere tydeligt op igennem de sidste årtier, særligt af naturens og naturlighedens forkæmpere. Disse hærdede kritikere af teologiens plads i en naturlig verden kommer fra forskellige videnskabsdiscipliner og polemiserer med varierende formål, kritisk styrke og saglighed. Fælles for dem er en ufortrøden tillid til det naturalistiske projekt, der handler om at rense vores verdensforståelse for, hvad de anser for irrationelle fordomme, tåbelig overtro og ikke mindst teologiske ridser i lakken på naturen og naturligheden.

Normativ gradbøjning af naturlighed

Natur og naturlighed kan gradbøjes. Som jeg netop har skitseret, så orienterer vi os dagligt i forhold til, hvad der forekommer os mere eller mindre naturligt. Det betyder, at natur og naturlighed er norma-

tive kategorier i vores forståelse af verden, andre mennesker og os selv. I forsøget på at afklare disse kategorier støtter vi os blandt andet til, hvad naturvidenskaben lærer os om naturen og menneskets plads i denne natur. Naturvidenskabens mange landvindinger står ikke til diskussion. Dette kan dog lede til den antagelse, at henvisninger til naturvidenskabelige ratificeringer af stort og småt er afgørende for, hvor tungt argumenter vejer i vores generelle diskussion af almenmenneskelige spørgsmål og problemer. Hvis vi antager, at natur og naturlighed kan gradbøjes, så er det på baggrund af naturvidenskabens fremskridt let at komme til den konklusion, at naturvidenskabelige argumenter er det tætteste, vi kan komme på superlativer. Jeg mener, at denne mistænkeligt gnidningsfrie slutning fra positiv til superlativ, fra naturlig til allermost naturlig, er baggrunden for naturalismens store udbredelse både i den generelle offentlighed og i det akademiske miljø.

Teologien gør sig som nævnt ikke godt i denne naturalistiske gradbøjning. Det er ikke vanskeligt at se, hvorfor det ikke er tilfældet. Teologi arbejder med u håndgribelige fænomener og begreber som fx kærlighed, vrede, tillid, lidelse, etik, forholdet mellem tro og viden, menneskesyn, håb, historie og fortolkning, der hvor tungt de end vejer i et menneskes liv ikke formår at give synlige resultater på en naturalistisk vægtskål. Jeg er nu heller ikke sikker på, at teologien skal forsøge at bøje den kristne semantik efter den naturalistiske grammatik. Men jeg er overbevist om, at teologer må forholde sig kritisk til det naturalistiske projekt i det fortsatte arbejde med fortolkningen af den kristne semantik.

Naturalisme og kristen semantik

Der er flere grunde til, at teologisk tænkning i dag bliver nødt til at forholde sig til naturalismen. Selv kritikere af radikale naturalistiske projekters filosofiske legitimitet accepterer, at en form for naturalisme må være udgangspunktet for videnskabelig forskning og menneskelig selvforståelse. At en mild form for naturalisme er at foretrække som grundlag for vores almenmenneskelige forståelseshorison, er indlysende, hvis vi ser på, hvordan de fleste mennesker orienterer sig i deres hverdag. Empiri og evidensbaseret rationalitet er afgørende for vores liv. Vi sætter bl.a. dagligt vores lid til, at lægevidenskabens forskning kan afhjælpe både legemlige og psykiske lidelser, at økonomer (med større eller mindre succes) kan styre samfundets finansielle kurs igennem de værste økonomiske kriser, at geologer, biologer og meteorologer hjælper os med at holde jorden og klimaet sunde, at forskning i fødevareteknologi sørger for viden om sunde fødevarer, og at sociologisk og politologisk forskning kan skabe et bedre grundlag for vores organisering af samfundsstrukturen. Det er dog ikke ensbetydende med, at vi lever vores liv som hærdede naturalister. Grundvand er aldrig helt gennemsigtigt, og det er vores naturalistiske grundvand heller ikke. Der er mange uigennemskuelige modsætninger at spore, når vores naturalistiske grundvand kommer op til overfladen. Håb, tab, drømme, kærlighed, smerte, glæde, følelser lader sig ikke umiddelbart forklare ved hjælp af nogen naturalistisk gradbøjning. Problemet med de erklærede naturalistiske programmer ligger i forsøget på at destillere dette grundvand ud i klare svar på tilværelsens problemer og

udfordringer. Det samme problem gør sig gældende for teologiske forklaringer, hvis den kristne semantik belastes af tunge og uformidlede ontologiske og normative konnotationer. Hvis man som teolog tager stilling til spørgsmål om seksuel naturlighed, psykiske lidelser, ægteskab, andre religioner eller livets mening uden at forholde sig til de naturalistiske og kulturelle gradbøjninger af natur og naturlighed, kan det ikke andet end forstærke billedet af teologiens reaktionære tendenser og dermed isolere den fra det liv, som den ønsker at være en del af. Det betyder ikke, at teologien skal frasige sig den særegne normativitet, der er en bærende del af dens semantik. Jeg tror som nævnt ikke, at vi kan eller skal naturalisere den kristne semantik. Den naturalistiske udfordring skal tværtimod ses som en kærkommen mulighed for at gentænke det normative grundlag for teologisk arbejde. En tydeliggørelse af den naturalistiske problemstilling betyder heller ikke, at den akademiske teologi skal lægge afstand til kirken eller den praktisk kristne livsførelse. Præstegerningen og livet som kristen i dag foregår under stærk indflydelse af naturalisme. Prædiken, rådgivning og sjælesorg sker på grundlag af en utydelig forståelseshorizont, hvor tro og viden kun vanskeligt holdes ude fra hinanden. Det kan være svært for os alle at gennemskue, hvornår forklaringer af livets mange spørgsmål mister fodfæste og glider over i enten naturalistiske eller teologiske tåbeligheder. Unuanceret naturalistisk propagandalitteratur og usaglig populærvidenskabelig journalistik gør det stadigt vanskeligere at skelne mellem naturvidenskabelig indsigt i menneskets natur og den radikale naturalismes fast-

frosne gradbøjning af natur og naturlighed. En større teologisk opmærksomhed på det filosofiske skel mellem overbevisende naturalistiske forklaringer og ideologiske overdrivelser kan være med til at hjælpe præster i deres daglige arbejde med livets mange problemer.

Naturalisme og teologisk tænkning støder sammen på grund af, at de begge er globale og normative i deres respektive tilgange til virkeligheden. Teologien har altid været god til (mere eller mindre kritisk) at lade sin tænkning forme af den filosofiske tradition, og igennem det tyvende århundrede udvidede den sin refleksive horisont i takt med, at sociologi, litteraturvidenskab og psykologi etablerede sig som videnskaber. Naturalismen lader sig ikke på samme måde anvende i en teologisk kontekst. Det betyder dog ikke, at naturalismen er skadelig for teologisk tænkning. Tværtimod kan artikulere naturalistiske projekter opfattes som en kærkommen mulighed for at gentænke og artikulere teologiens normative semantik. Naturalisme er en mere eller mindre reflekteret filosofisk artikulation af det naturalistiske grundvand, som løber igennem alle aktuelle videnskaber og de fleste menneskers verdenssyn i dag. Som en sådan bør den tages alvorlig. De naturalistiske ambitioner udfordrer den kristne semantik og tvinger teologien til gøre sig sin egen forståelse af natur og naturlighed klar. Naturalismen gør det vanskeligt for teologien at låne begreber, analyser og metoder fra andre videnskaber uden at bekymre sig om den grundlæggende normative udfordring, der ligger i at bedrive teologi på et videnskabeligt grundlag. En af teologiens opgaver i denne sammenhæng må være at stille

spørgsmål ved den naturalistiske gradbøjning af natur og naturlighed, og forsøge at vise, hvordan vi kan gentænke disse nøglebegreber i den menneskelige forståelseshorisont på en mindre proble-

matisk måde. Den kristne semantik med dens grundlæggende ontologiske og normative konnotationer giver rig mulighed for et refleksivt modspil til den naturalistiske forståelse af naturen og mennesket.

Center for Studiet af Bibelens Brug forår 2013

Lørdag den 23. februar kl. 11.00

Center for Studiet af Bibelens Brug arrangerer en udflugt til udstillingen 'Giv os i dag ... Når kunsten går i kirke', der omhandler nutidig kirkekunst. <http://www.koes.dk/udstillinger/aktuelle/giv-os-i-dag-naar-kunsten-gaar-i-kirke>

Vi mødes ved KØS kl. 11:00. S-tog linje E fra Nørreport kl. 10:07.

Deltagerne betaler selv deres entré: kr. 50 (under 24: kr. 20; over 65: kr. 40).

Centeret sørger for et sted, hvor vi kan spise frokost samlet.

Tilmelding til frokosten senest torsdag d. 21. kl. 15.00 til gbh@teol.ku.dk.

Tirsdag d. 2. april, kl.19-21 i Kældercaféen

Filmlærredets ikonmaler

Center for Studiet af Bibelens Brug og Teologisk Filmklub viser fransk film:

Robert Bressons *Pickpocket* (1959)

med efterfølgende foredrag ved Mattias Bjerring Nielsen (cand. mag. i filosofi)

Mandag d. 13. maj kl. 14:15-16:00, lokale oplyses senere

Det moralske landskab og maskulinitetens topografi

Halvor Moxnes præsenterer sin nye bog *Jesus and the Rise of Nationalism*.

A New Quest for the Nineteenth-Century Historical Jesus (2012)

i Center for Studiet af Bibelens Brug.

Moxnes er professor i Det Nye Testamente ved Universitetet i Oslo

og æresdoktor ved Københavns Universitet

Læs mere på <http://www.teol.ku.dk/afd/csbb/>

Uddannelse i fokus

Af professor mso, cand.theol., ph.d. Jesper Tang Nielsen



Muligvis var det en selvopfyldende profeti, da rektor Ralf Hemmingsen for få år siden forudsagde, at der ville komme politisk og offentligt fokus på uddannelse og derfor satte

en række uddannelsesinitiativer i værk. Alene det forhold, at rektor for Københavns Universitet opprioriterer uddannelse, skaber interesse for området. Ikke desto mindre er uddannelse kommet meget højt på dagsordenen hos politikere, journalister og mange andre meningsdannere. Det har givet sig udtryk i diskussioner om antallet af undervisningstimer, arbejdsbelastning eller mangel på samme, talenter og meget andet. På grund af vores rektor har Københavns Universitet været på forkant med udviklingen. Det gælder også for Det Teologiske Fakultet. Uanset det politiske klima arbejder vi kontinuerligt med at forbedre uddannelserne. Men det er særligt spændende i en tid, hvor der er både penge og opmærksomhed til området.

2012-studieordningen

Med ganske få undtagelser læser alle teologistuderende nu på 2012-studieordningerne for bachelor- og kandidatuddannelsen. Ordningerne er resultatet af et grundigt og omfattende arbejde i studienævnet, som ikke er udsprunget af ministerielle krav og påbud, men derimod af et ønske om at gøre uddannelserne endnu bedre og hæve det generelle faglige niveau inden for de rammer og vilkår, som nutidens studenter arbejder under.

På bacheloruddannelsen er ændringerne færrest. De største forandringer er i faget Kirke- og teologihistorie. Hvor der tidligere var oversigtsforelæsninger over kirkehistoriens hovedlinjer efterfulgt af to særligt studerede områder, er der nu indført et forløb over tre kirkehistoriske perioder, der samlet dækker hele kirkehistorien fra den tidligste kristendom til nutiden. Der er tilstrækkeligt undervisningstid til, at man i hver periode både kan få et overblik over den kirke- og teologihistoriske udvikling og studere udvalgte begivenheder eller værker grundigt.

I fagene Det Gamle Testaments eksegese og Det Nye Testaments eksegese er

der indført en ny eksamensform: porteføljeeksamen. I stedet for at blive prøvet ved undervisningsforløbets afslutning, som det er tilfældet ved traditionelle eksamensformer, bliver eksamensopgaven delt op i en række mindre opgaver, som afleveres i løbet af semestret. På den måde skifter eksamens formål fra ensidigt at være en kontrol af de studerendes kundskaber til at blive en del af deres læringsproces.

På kandidatuddannelsen er ændringerne større og har også vakt nogen modstand. Hidtil har kandidatuddannelsen været bygget op om såkaldt frie studier. Undervisningen skulle i princippet blot være en hjælp til at disse studier, som det var forudsat, at man foretog i en længere periode, inden man valgte et pensum, som man lod sig eksaminere i. SU-systemet har for mange år siden sat en stopper for denne måde at studere på. Ingen student kan i dag tillade sig at studere frit i flere år uden at tage eksaminer. Derfor har de aller fleste studerende reelt brugt undervisningen som eksamensforberedelse, idet de har valgt pensum inden for det stof, som blev gennemgået på et givent kursus.

Kandidatstudieordningen af 2012 tager konsekvensen af denne helt forståelige studiepraksis. Nu er der indført undervisningsforløb som specifikt er rettet mod den obligatoriske eksamen i det pågældende fag. Disse kurser kaldes kernefag og tilstræber ikke blot en specialisering inden for faget, men tillige en udvidelse af de generelle faglige kompetencer. Det betyder imidlertid, at eksamenspensum i højere grad fastlægges af faglæreren. Det er studienævnets vurdering, at et gennemtænkt pensum er vigtigere for læ-

ringsprocessen i kursets forløb end friheden til at vælge hele litteraturen selv.

Frihed er der derimod masser af i den anden undervisningstype på kandidatuddannelse: de såkaldte specialiseringskurser, som er rettet mod afslutning af valgfagsmodulerne. Disse kurser har dybtgående detailstudier for øje og kan omhandle et hvilken som helst teologisk tema. Eksamen aflægges gennem en skriftlig opgave, hvor der er meget stor frihed til at forfølge særinteresser. Af den grund vil man gennem specialiseringskurserne også kunne forberede sig til specialeskrivningen.

Med disse ændringer håber studienævnet både at øge det generelle faglige niveau på kandidatuddannelsen og sikre de bedste betingelser for den specialisering, som skal resultere i specialeafhandlingen. For yderligere at støtte specialeskrivningen er der planer om at udvikle et specialeminar for sideløbende med den individuelle fagspecifikke vejledning at strukturere skriveprocessen bedst muligt. Et sådant seminar har man på Center for Afrikastudier gennemført med succes i flere år.

Timetal og ugeplaner

I medierne har der været fokus på antallet af undervisningstimer på især de humanistiske uddannelser. Det viser sig ganske vist, at det er under fem procent af de bachelorstuderende ved Københavns Universitet, der tilbydes mindre end otte timer om ugen. Ikke desto mindre har diskussionen medført, at rektor har forpligtet alle bacheloruddannelser til at tilbyde mindst tolv undervisningstimer om ugen i fjorten uger pr. semester. Senest i 2014 skal dette være indfriet. På teologi lever vi allerede op til minimumstimetallet, og

i parentes skal det bemærkes, at ingen teologistuderende nogensinde har klaget over mængden af udbudt undervisning. På humaniora vil man få svarere ved at leve op til kravet. Af den grund tilføres der ekstra midler til de fag, der ikke har kapacitet til at tilbyde tilstrækkelig undervisning.

Naturligt nok indgik i diskussionen om timetal også en drøftelse af de studerendes arbejdsindsats. Forskellige undersøgelser har vist, at studerende typisk bruger langt mindre tid på studierne, end man burde kunne forvente. Rektor har derfor besluttet, at uddannelserne skal udvikle vejledende ugeplaner for bachelorstuderende, således at det bliver tydeligt, at et studium er et fuldtidsarbejde.

Blandt de teologistuderende kan man sikkert finde nogle, der klarer sig gennem studiet med mindre end en fuld arbejdsuge, og man kan finde andre, der arbejder væsentligt mere end fyre timer om ugen. Når studienævnet skal udvikle vejledende ugeplaner for bachelorstuderende, vil fokus derfor ikke blot ligge på antallet af arbejdstimer, men også på karakteren af det arbejde, som skal foregå på egen hånd. Ugeplanerne skal være et vejledningsredskab. De skal ikke blot angive, hvor meget en student bør arbejde, men også vejlede i, hvordan man med fordel kan forberede sig til forskellige undervisningsformer.

Universitetspædagogisk konsulent

Et andet tiltag fra Københavns Universitet, som har til formål at støtte undervisning og uddannelse er resultatet af et centralt udvalgsarbejde om pædagogik og didaktik. Udvalget havde seks projektforslag. Tiltagene skal dels udgå fra de pæ-

dagogiske centre, som findes ved andre fakulteter, dels være lokalt forankrede. I den sammenhæng blev det nødvendigt at allokere ressourcer til en halv stilling inden for området universitetspædagogik og didaktik.

Efter et kort udvalgsarbejde på fakultetet under prodekanens formandskab modtog dekanen en rapport, der på baggrund af fælles initiativer og lokale behov skitserede en række arbejdsopgaver for en universitetspædagogisk konsulent. Ud over at være den lokale forankring af de tværgående projekter, skal den universitetspædagogiske konsulent blandt andet varetage videreuddannelse af fakultetets undervisere inden for online og blended learning samt have fokus på adjunkters og ph.d.-studerendes uddannelse inden for pædagogik og didaktik.

Dekanen har udpeget lektor Carsten Selch Jensen til stillingen, som i første omgang løber frem til 2016.

2016-puljen

Københavns Universitet har afsat en halv milliard til tværgående forsknings- og uddannelsesinitiativer. 420 millioner skal anvendes på forskningsprojekter og 80 millioner på uddannelses tiltag. Midlerne fordeles efter en ansøgningsrunde med internationalt bedømmelsespanel. Det er muligvis enestående i universitetsverdenen, at så mange penge tildeles uddannelsesaktiviteter på grundlag af et frit opslag, som alle ansatte ved Københavns Universitet kan søge gennem deres dekan. Initiativet er det hidtil tydeligste eksempel på, at universitetets ledelse prioriterer uddannelse højt.

Medarbejdere ved Det Teologiske Fakultet vil være involveret i flere store pro-

jekter, som søger om midler gennem 2016-puljen. Der er al mulig grund til at tro, at initiativerne vil medføre en generel forbedring af uddannelseskvaliteten på hele universitetet og vil bidrage til Det Teologiske Fakultets uddannelser.

Andre tiltag

Som sagt indledningsvist arbejder studienævnet bestandigt med at forbedre uddannelserne. Der er flere tiltag på vej. I det næste år vil der blandt andet blive sat fokus på det første studieår, så nystartede studerende får den bedst mulige indledning til livet som teologistuderende. Der vil blive udarbejdet initiativer for at forbedre studiemiljøet på kandidatuddannelsen. Det er et ønske, at der i løbet af uddannelsen kan blive et stærkere samarbejde med arbejdspladser, organisationer og institutioner, herunder kirken, uden for universitetet. Mulighederne for at in-

tegrere praktikophold eller feltstudier i uddannelsen er allerede blevet væsentligt forbedret, og der er stadig flere studerende, der benytter sig af muligheden, men man kunne også tænke sig, at det blev lettere at skrive speciale i samarbejde med eksterne partnere. Endvidere har studienævnet arbejdet med et forslag til et talentprogram, ligesom der sikkert snart vil blive indledt en satsning på at integrere IT i undervisningen i højere grad, end det er tilfældet i dag.

Alting tyder på, at uddannelserne på Det Teologiske Fakultet bliver endnu bedre i de næste år. Det kan lade sig gøre, fordi rektor har formået at sætte uddannelserne i højsædet. Det er vigtigt og må modtages med glæde. Men det er lige så vigtigt, at nye tiltag og initiativer opstår i et godt og konstruktivt samarbejde mellem ansatte og studenter.

SK2013

*Af lektor, ph.d. Pia Søltøft, leder af Søren Kierkegaard
Forskningscenteret*



SK2013 gør klar til afgang. Alt brændstof er endnu ikke påfyldt. Bagagen stadig ikke helt om bord. Boarding not yet completed. Men der er ikke langt igen.

SK2013 er den betegnelse, der siden begyndelsen af 2010 har været benyttet om markeringen af Søren Kierkegaards 200 års fødselsdag i 2013. Det er således en langtidstilrettelagt flyvetur, men det er også en flyvetur, der skal vare længe og forhåbentlig vil få en langvarig virkning.

Programrådet Kierkegaard 2013

I 2010 udarbejdede Søren Kierkegaard Forskningscenteret (SKC) en strategi for sin rolle i markeringen. Denne strategi godkendtes af rektor, der også bevilligede 300.000 i støtte til markeringen. I 2011 indgik SKC et programrådsamarbejde med Golden Days, Folkehøjskolernes Forening i Danmark samt Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster. Samarbejdet skal sikre, at markeringen af 200 året for Kierkegaards fødselsdag får et bredt sigte og involverer flere forskellige interessent-

grupper. Golden Days koordinerer og servicerer kulturelle og mere eventprægede tiltag i Danmark og i udlandet og udgiver løbende et nyhedsbrev med disse. Folkehøjskolernes Forening koordinerer undervisningsområdet og den populære formidling af Kierkegaards tanker og har blandt andet sammensat et katalog over Kierkegaardformidlere i Danmark. Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster står for den kirkelige side af markeringen i Danmark og i Sønderjylland. SKC står for den faglige forankring af jubilæet og er sparringspartner på en lang række mindre projekter og står selv i spidsen for jubilæets fyrtårnsbegivenheder, der omtales nedenfor. SKC har siden 2011 haft en jubilæumshjemmeside, hvor alle større begivenheder i Danmark og i udlandet vises. Siden har haft uvurderlig betydning for koordinering og synliggørelse af markeringens mange enkelte begivenheder. Alle har mulighed for at få optaget et tiltag på siden.

Endvidere samarbejder SKC med De Danske Kulturinstitutter, en række Goodwill ambassadører samlet af Wonderful Copenhagen og flere forskellige ambassader, særligt Ambassaden i Berlin, som er den eneste anden by i udlandet Kierke-



gaard har besøgt (frasat Kullen, hvor der endnu ikke er vist interesse for markeringen). Tillige er Folkeuniversitetet i Århus en samarbejdspartner, der sørger for, at markeringen ikke ender som en ren københavnerbegivenhed.

Programrådets logo er det lille sorte øverst. Det kan downloades fra alle samarbejdspartneres hjemmesider og benyttes, hvis man påtænker en Kierkegaardrelateret begivenhed i 2013.

Hvem betaler?

Det er vigtigt at understrege, at markeringen af Kierkegaards 200års jubilæum ikke er begyndt med en stor pose penge og en officielt tilkendegivelse af, at nu skulle der festes. Markeringen er og har hele tiden været en form for græsrodsinitiativ og eksisterede ikke før SKK i sin tid gik i gang med sin strategi. Efter indgåelsen af samarbejdet med de ovenfor nævnte institutioner, der samlet set kalder sig *Programrådet for Kierkegaard 2013*, modtog hver af de fire hovedaktører 750.000 kr. i „Seed-money“ fra hver deres respektive ministerier. Hendes Majestæt Dronning Margrethe II af Danmark er nu protektrice for markeringen og vil åbne udvalgte arrangementer. Siden har

både kultur- og uddannelsesministeriet givet yderligere, men beskeden, støtte, ligesom det har vist sig vanskeligt, om end ikke umuligt, af få private fonde på banen.

Den 29. februar 2012 afholdt *Programrådet for Kierkegaard 2013* et stormøde på Odense teater for at synliggøre og koordinere så mange som muligt af de mindre initiativer, der af sig selv havde taget form rundt om i Danmark, og inddrage disse i en samlet markering af Kierkegaards 200 år i 2013. Siden har Programrådet faciliteret dialogen mellem disse forskellige tiltag: Givet faglig og strategisk sparring, sat de enkelte aktører i forbindelse med hinanden og koordineret fundraising og datoer. Programrådets fire parter fundraiser hver især til egne tiltag, og der er således intet økonomisk eller juridisk fællesskab. Vi har en flad struktur, hvorfor alle parter indgår på lige fod med hver sine kompetencer.

Stormødet i Odense var overordentligt velbesøgt, ca. 120 kulturaktører, universitetsfolk, mediefolk og mange andre fra hele Danmark dukkede op og hermed lagdes grunden til det store netværk vi sammen har opbygget. Det er dette netværk, der vil sikre, at markeringen ikke kun består af få og enkeltstående begivenheder, men faktisk vil fremstå som en samlet enhed med stor bredde og en volumen, som den sparsomme finansiering ellers slet ikke lægger op til.

Programmet

Nedenfor vil jeg primært omtale de begivenheder, som SKK er direkte involveret i og som man kan glæde sig til i 2013. Det er umuligt at nævne alle tiltag i Danmark og udlandet, men her kan jeg blot

henvise til SKC jubilæumsside www.sk2013.ku.dk, hvor en stor del af de planlagte tiltag nævnes med et link til videre oplysninger. Til februar lancerer *Programrådet for Kierkegaard 2013* en samlet webportal for alle tiltag. Hvis fornøden bevilling gives vil denne programportal blive integreret i en app., der kan downloades kvit og frit.

Endvidere har SKC haft et samarbejde med Post Danmark og 4. marts udkommer et 8.00 kr Kierkegaard-frimærke samt en førstedagskuvert prydet med et af de kendte ungdomsbilleder af Kierkegaard. Det er halvfatteren N.C. Kierkegaard der i 1840 har tegnet Kierkegaard med store smukke øjne, der synes at stirre ind i evigheden. Det er Post Danmarks Per Ingemann, der er designeren bag frimærket.

Den officielle markeringsperiode løber fra 5. maj til 11. november 2013. Kierkegaards fødsels- og dødsdag. Men vi tyvstarter lidt!

Fra 7. januar til 1. februar afholdes et langt *Studiekursus om Kierkegaard* ved Teologisk Pædagogisk Center i Løgumkloster (TPC). Emnerne er angsten, dansen og kærligheden. Kursets undervisere er Arne Grøn, Joakim Garff og jeg selv.

Den 30. og 31. januar 2013 gentager Fakultetet succesen med et to dages Kierkegaard-kursus for gymnasielærere. Det tidligere afholdte kursus i september 2012 var fuldstændig overtegnet og det ser ud til, at det næste kursus også bliver godt fyldt op. Anders Holm er kursusleder og underviser på kurset sammen med Iben Damgaard, Joakim Garff og jeg selv.

I slutningen af februar udkommer sidste bind af *Søren Kierkegaards Skrifter*

og hermed sættes et fornemt punktum for Fonden Søren Kierkegaard Forskningscenterets arbejde de sidste 18 år. 55 smukke blå bind. Til hvert tekstbind et fyldigt kommentarbind. Det hele er også tilgængeligt kvit og frit på www.sks.dk

Fyraftens forelæsninger i Rundetaarn

I foråret 2013 har SKC modtaget støtte fra Uddannelsesministeriet til at invitere byens borgere gratis i Rundetaarn til et glas vin og lidt lækkert både til bevidstheden og kroppen. Fra 14. februar til 23. april vil der blive afholdt 10 fyraftenforelæsninger i Rundetaarn. Forelæsningerne afholdes fra 17.00-19.00, primært om torsdagen (men der har sneget sig tre tirsdage ind). Forelæsningerne er alle af Kierkegaardkendere fra dette fakultet, som vil formidle deres viden på en lettilgængelig måde og således medvirke til at give offentligheden 10 forskellige vinduer ind til Kierkegaards tankeunivers. Alle forelæsningerne bliver live-streamet og kan både ses direkte og senere på SKCs hjemmeside. Programmet findes bagerst i dette nummer af TEOL-information.

Kierkegaard i maj 2013

En stor del af de planlagte tiltag i forbindelse med markeringen finder naturligt nok sted i maj måned og særligt omkring Kierkegaards fødselsdag 5. maj. I maj åbner en samlingsudstilling på Det Kongelige Bibliotek. Der bliver tale om en udstilling af Kierkegaards manuskripter, bøger, papirer og lapper fra Kierkegaardarkivet på Det Kongelige Bibliotek.

Den 3. maj åbner udstillingen *Kærlighedens genstande og gerninger* på Københavns Museum. Udstillingen bygger på en genfortolkning af de artefakter ef-

ter Søren Kierkegaard som museet allerede besidder. Københavns Museum har fået støtte fra Kulturarvsstyrelsen for i samarbejde med SKC at udvikle og øge sin viden om museets Kierkegaardsamling ved at sætte samlingens genstande i forhold til Kierkegaards liv og værk. I museets samlinger findes en række personlige og symboladede genstande, som familieoverleveringerne placerer inden for Søren Kierkegaards liv. I 2013 vil museet sammen med SKC arbejde på en ny tolkning af disse genstande. Udstillingen vil være personlig og biografisk, men samtidigt arbejde med temaet kærlighed som det dukker op i Kierkegaards forfatterkab

Den 4. maj finder der en Kierkegaardfejring sted i Sædding ved Ringkøbing, hvor Søren Kierkegaards far Michael Pedersen Kierkegaard er født og opvokset. Arrangørerne „ønsker at skabe en festlig og oplysende dag i Vestjylland med fokus på Danmarks største filosof og tænker“.

Den 5. maj vil der først være en festgudstjeneste i Frue Kirke, hvor Københavns biskop har lovet en kritisk prædiken. Herefter fortsættes til Københavns Universitets Festsal, hvor der vil være en festforelæsning og hvor Fonden Søren Kierkegaard Forskningscenteret vil overdrage hele den færdig udgave af Søren Kierkegaards Skrifter til Københavns Universitet, hvormed den sikres vedligehold og genoptryk. Der afsluttes med en middag for særligt indbudte.

Kierkegaard Reconsidered in a Global World

Under denne titel afholder SKC fra 6. til 8. maj en stor, international kongres i KU's lokaler i indre by. Rektor har velvil-

ligt stillet Festsalen, Alexandersalen, samt Anneks A og B i Studiestræde til disposition. Keynote-speakers er: Siri Hustvedt, Slavoj Žižek og Gianni Vattimo samt en række andre inviterede talere.

Endvidere er der udsendt call for papers. Deadline var 1. december og 82 abstracts er indkommet. Der er mulighed for at give papers indenfor følgende 14 emneområder: Kierkegaard and: Deconstruction, Psychology, Ethics, the Ancients, German Idealism, Existentialism, Art, Christian Theology, Mysticism, Personal Identity, Danish Golden Age, Literature, Philosophy of Religion og Biography.

Kongressens 1. dag vil alene foregå på Frue Plads. Hendes Majestæt Dronning Margrethe II vil være til stede ved kongressens åbning. Den første dags eftermiddag vil bestå af 8 korte øvelblikforelæsninger, der hver især præsenterer Kierkegaard indenfor et givet sprogområde. Det nordiske, det germanofone, det frankofone, det anglosaksiske, det asiatiske, det spanske samt Kierkegaard i Italien og Belgien.

De to efterfølgende dage begynder i Festsalen på Frue Plads og efter frokost spredes foredragsholdere og deltagere på de 4 destinationer til 4 parallelle forløb.

Kierkegaard til sommer

I juni åbner udstillingen *Længsel. Lundbye og Kierkegaard*. Projektet er et samarbejde mellem Ribe Kunstmuseum, Nivaagaards Malerisamling, Skovgaard Museet i Viborg og Søren Kierkegaard Forskningscenteret. Projektet vil med nyt kildemateriale og nye fortolkninger belyse guldaldermaleren Johan Thomas Lundbyes forhold til filosofien og teolo-

gen Søren Kierkegaard. Der planlægges en udstilling og et katalog. I udstillingen fremvises nogle af Lundbys malerier, tegninger, breve og dagbøger sammen med nogle af Kierkegaards manuskripter og første tryk. Udstillingen vises på Niivaagaards Malerisamling (juni-september 2013), Ribe Kunstmuseum (september-december 2013) og Skovgaard Museet (januar-maj 2014).

I juni og juli vil det ligeledes være muligt at tage på højskole og møde Kierkegaard. Grundtvigs Højskole har som sidste år indgået et samarbejde med SKC og her kan man fra 21.-27. juli deltage i kurset *Kierkegaard mellem religiøsitet og eksistens*. På Testrup Højskole kan man fra 30. juni til 6. juli møde Søren Kierkegaard – den radikale tænker.

I august vil der i regi af Aarhus Universitet blive afholdt en konference med titlen *Abysmal Existence: Kierkegaard on the negative*, fra 28.-30. august. Der er deadline for call for papers 15. april, så det er stadig muligt at melde sit bidrag ind.

Kierkegaard i efteråret

I 2013 kommer *Religionernes Dag*, afholdt af Folkekirkens Skoletjeneste, også til at stå i Kierkegaards tegn. Der introduceres til forfatterskab og biografi samt til aktuelle læsninger og forlaget Systime lancerer deres nye Kierkegaard-undervisningsmateriale. Dagen løber af stabelen 5. september og vil efter al sandsynlighed blive afholdt på Vartov.

Den 14.-18. oktober afholdes en 5 dages international konference under titlen *The Uses and Abuses of Kierkegaard*. Konferencen er et samarbejde mellem CBS og SKC og skal afspejle den mangeartede benyttelse af Kierkegaards tanker

indenfor ledelse, organisationsteori, sygepleje, pædagogik og psykologi.

Den 9. november 2013 har en bevilling fra Uddannelsesministeriet gjort det muligt for SKC at leje Rundetaarn en hel lørdag og servere Kierkegaard og frokost for 150 af byens borgere til en pris af 100 kr. pr. hoved. Dagen, som vi har givet titlen, *Kierkegaard på kornet* byder på en biografisk indføring, en introduktion til forfatterskabet samt to foredrag om henholdsvis angsten og kærligheden.

Kierkegaard i Europa

I regi af den bevilling fra Nordforsk, som SKC fik i 2011 og oppebærer indtil midten af 2014, vil der blive afholdt to konferencer: En i Island og en i Litauen. Ved University of Iceland, Reykjavík, Institute of Philosophy, afholdes konferencen *Kierkegaard's Philosophical Psychology: The Sickness unto Death*, fra 22.-24. maj 2013. Ved European Humanities University i Vilnius på Center for Philosophical Anthropology, afholdes en conference med titlen *The Existential Interpretation of Human Beings in Philosophy and Psychology: Validity and Topicality* fra 3.-6. oktober 2013.

På Centre Culturel International de Cerisy-la-Salle beliggende mellem Coutances og St-Lô i Normandiet, Frankrig, afholdes 8. – 15. juli en international konference med titlen *Kierkegaard, Fuldendelsens Skrifter* (Kierkegaard, l'oeuvre de l'accomplissement). Arrangøren er Det franske Søren Kierkegaard Selskab i samarbejde med SKC.

Den 13. verdenskongres for filosofi foregår i 2013 i Athen under temaet *Philosophy as inquiry and way of life*. SKC sponsorerer Professor emeritus Peter

Kemp som Kierkegaard keynote-speaker på kongressen, ligesom SKC leder en pannediskussion med tre deltagere, der skal debattere Kierkegaards syn på lidenskab.

Kierkegaard i USA

3.-6. januar afholder the MLA Discussion Group on Scandinavian Languages and Literatures en konference ved Boston University under titlen *Kierkegaard's Legacies*. Konferencen skal belyse Kierkegaards arv i en række intellektuelle og komparative kontekster, herunder litterære studier, filosofi, statskundskab, religion, retorik, psykologi mv.

I USA afholdes endvidere *The Seventh International Kierkegaard Conference*, 23.-27. juni 2013 af The Hong Kierkegaard Library, St. Olaf College, Northfield, Minnesota, USA. Bruce Kirmmse, som en kort periode var ansat ved den tidligere Kierkegaard Afdeling her ved Fakultetet, vil være keynote-speaker.

Den 20.-21. september afholdes et symposium på John Hopkins University i Baltimore. Endvidere afholdes der en konference på Baylor University 31. oktober til 2. november med titlen: *Kierkegaard: A Christian Thinker for Our Time*.

Den 17. november afholdes *Kierkegaard for the Church: The Kierkegaard Bicentennial* af First Lutheran Church i West Seattle som har været vært for en årlig Kierkegaard mindehøjtidelighed i november siden 1980.

Kierkegaard down under og andre steder

I Australien ved Australian Catholic University i Melbourne afholdes en konfer-

ence med titlen *Kierkegaard in the World* fra 16.-18. august. Deadline for call for papers er 15. marts.

The Kierkegaard Circle, Trinity College, University of Toronto afholder en enddags konference 6. april 2013 med titlen *Personages, Objects and Places in Kierkegaard's Thought: Why or how they matter?*

Også I Cameroon fejres 200-året for Kierkegaards fødsel af Cercle de Recherches de Philosophie Existentielle, Cameroon. Først 2 dages konference fra 23.-24. februar, siden et dagsseminar den 3. marts. Her er emnet: Was Kierkegaard a Misogynist?

I Mexico afholdes The second international Iberoamerican Conference, ved Iberoamerican University of Mexico. Konferencen har temaet: *The Single Individual before Himself* og finder sted fra 2.-4. april.

Endvidere vil der blive afholdt en række Kierkegaard-forelæsninger i Brasilien i samarbejde med SKC. To i São Paulo den 9. og 10. september, og to ved universitetet i Rio de Janeiro den 11. og 12. september.

Der er mange flere tiltag end de her nævnte og atter andre i støbeskeen. Kina er ikke helt forhandlet på plads endnu og det samme gælder Argentina. Webportalen i februar vil give mulighed for det store overblik, så dette har blot været et lille indblik i de begivenheder dette fakultet er indblandet i. Konklusionen må blive: SK2013 er endnu ikke helt klar til „take off“ – men dog så klar, at vi godt tør ønske alle en forunderlig flyvetur i den magiske magisters univers.

Sproglig manifestation af den guddommelige tanke

Af cand.theol. ph.d. Tilde Bak Halvgaard



To gnostiske tekster fra Nag Hammadi-biblioteket, *Tordenen: Fuldkommen forstand* og *Førstetanken i tre former*, betjener sig af en gennemgribende brug af sproglige begre-

ber, når de beskriver, hvordan den guddommelige tanke åbenbarer sig i den sanselige verden. Teksterne er begge formet som åbenbaringsmonologer fremført af kvindelige guddommelige skikkelser, der beskriver sig selv ved hjælp af „jeg er“-udsagn, et træk de har til fælles med *Johannesevangeliet*. I *Førstetanken i tre former* (herefter *Førstetanken*) hører vi Guds første tanke (eller *Protennoia*, som hun hedder på både græsk og koptisk), fx beskrive sig selv på følgende måde: „Jeg er Faderens tanke, og ud fra mig kom lyden“ (36:17-18), „Jeg giver lydens stemme til ørerne på dem, der har kendt mig, dvs. lysets sønner“ (42:14-16) og „Jeg er ordet, der er i den udsigelige lyd“ (46:5). I *Førstetanken* manifesterer Guds tanke sig således som henholdsvis lyd, stemme og ord i en trefoldig nedstigning i den

menneskelige og sanselige verden. Denne særlige form for nedstigning i sproglige termer har jeg behandlet i min nyligt forsvarede ph.d.-afhandling og foreslået at kalde „*sproglig manifestation*“.

Den antikke litteratur byder på mange eksempler på en sådan form for åbenbaring, især fra jødiske og kristne kilder, hvor Guds stemme eller ord (*logos*) spiller en særlig rolle. Tænk bare på *Johannesevangeliets logos*-kristologi som et klart eksempel på en sproglig-kognitiv åbenbaring fra og af Gud. I de to Nag Hammadi-tekster, som jeg analyserer i min afhandling, er det sproglige aspekt af åbenbaringen ikke udelukkende en manifestation af Guds ord, men derimod udviklet til at indeholde en trinvis åbenbaring, der begynder helt inde fra stilheden, hvori der opstår en tanke. Idet tanken stiger ned i den materielle, sanselige verden, bliver den til en lyd, som kan høres. Lyden bliver derefter mere og mere konkret i henholdsvis stemmen og til sidst ordet. Både de anvendte sproglige begreber og den særlige kombination af dem har vist sig at høre hjemme i den græske sprogfilosofi, et område hvorpå især stoikerne var pionerer.

Gnostisk brug af platonisk og stoisk dialektik

Et af de tidligste bud på en sprogfilosofisk refleksion, som vi kender til, findes dog i Platon-dialogen *Kratylos*. Den rummer en diskussion vedrørende navnes korrekthed, dvs. om navne på ting („navne-ord“) har en *naturlig* tilknytning til de ting, de benævner, således at tingens essens og navnet på tingen stemmer overens med hinanden, eller om navne udelukkende er *konventionelle* størrelser, som uden videre kan skiftes ud. På trods af sin *naturalistiske* opfattelse af forholdet mellem en ting og dens navn medgiver Sokrates, at ikke alle navne lige godt fanger essensen af det, de benævner. Derfor konkluderer han, at man for at beskrive den virkelige essens af en ting må se på tingen selv, for man begriber den ikke alene gennem dens navn. Diskussionen om navnes korrekthed viser en grundlæggende skepsis over for sprogets tilstrækkelighed, som kom til at præge den platoniske tradition fremover. Utilstrækkeligheden blev bl.a. forsøgt overkommet ved hjælp af den særlige definitionsmetode, der kaldes *diairesis*-metoden, og som findes udfoldet især i *Phaedros*, *Sofisten* og *Statsmanden*. Gennem en opdeling af en given kategori i modsatrettede underkategorier, som igen opdeles, indtil det udelelige koncept er nået, opnår man ved denne metode en mere nuanceret forståelse af essensen af det undersøgte koncept.

Den platoniske dialektik har jeg fundet aldeles nyttig for analysen af *Tordenen: Fuldkommen forstand* (herefter *Tordenen*), der udviser samme skepsis, som optræder i *Kratylos* over for sprogets tilstrækkelighed. Gudinden, som åbenbarer

sig i denne tekst, præsenterer sig selv i modsatrettede kategorier: „Jeg er den første og den sidste“ (13:16), „Jeg er skøgen og den hellige“ (13:18), „Jeg er krig og fred“ (14:31-32) osv. Derved fremstiller hun ikke blot sig selv som universel eller nærmere transcendent, hun tvinger læseren til at forsøge det umulige: at sammenholde modsætninger i et og samme væsen. Det er paradokset i teksten, som sprænger rammerne for, hvad det menneskelige sprog formår at beskrive. For at begribe denne gudinde fuldstændigt må læseren således som i *Kratylos* se bort fra de navne, der beskriver hende, og bevæge sig ud over det menneskelige sprogs begrænsninger. Det understreges ved, at gudinden hen imod slutningen af teksten proklamerer, at hun er „adskillelsens åbenbaring“. Det græsk-koptiske ord, der anvendes her, er *diairesis* – adskillelse. Det, hun åbenbarer, er altså den adskillelse, der kommer til udtryk i modsatrettede begreber. Da *diairesis* også henviser til den platoniske definitionsmetode, der netop opdeler i modsætningspar i forsøget på at komme nærmere essensen af et givet koncept, kan man forstå hele *Tordenen* som et forsøg på at begribe essensen af den gudinde, som åbenbarer sig.

Men hvad så med den sproglige manifestation af gudinderne som lyd, stemme og ord? Baggrunden for denne sekvens af sproglige begreber finder vi hos stoikerne. I en gengivelse hos Diogenes Laertius af den stoiske teori om lyd/stemme (*fonē*) ses det, hvordan stoikerne forstod et verbalt udsagn som en opdeling (*diairesis*) af lyd i forskellige semantiske niveauer. Således begynder et udsagn med en lyd, der udsendes fra tanken. Denne lyd er uarticuleret og uforståelig, men bliver på det næste ni-

veau en stemme, som er artikuleret, men ikke nødvendigvis forståelig. Udsagnet bliver først både artikuleret og forståeligt, når det ytres som et ord/en sætning (*logos*). Den stoiske teori har derved ordet som sit højeste semantiske niveau.

I *Førstetanken* og *Tordenen* manifesterer de to gudinder sig netop efter denne fremadskridende model, idet de i deres nedstigning i den sanselige verden bliver mere og mere artikulerede og forståelige. De har begge deres oprindelse i stilheden, hvor de eksisterer som den guddommelige tanke. Tanken manifesterer sig i verden først som lyd, derefter som stemme, for til sidst at udfolde sig helt som ord (*logos*). Der er dog en væsentlig forskel mellem den stoiske model og de to Nag Hammadi-teksters anvendelse af den. For hvor det højeste semantiske niveau for stoikerne altid vil være *logos*, så ligger det i de to Nag Hammadi-tekster i den modsatte ende af processen: i stilheden og tanken. Således argumenter jeg for, at disse tekster integrerer den stoiske forståelse af et verbalt udsagn i en åbenbaringssammenhæng, men at de vender den „på hovedet“, således at det højeste semantiske niveau nu er i stilheden. Det ses ved, at den guddommelige førstetanke, *Protennoia*, stiger ned i sproglige termer for at redde den „del“ af hende, som blev stjålet af *Jaldabaoth* (denne verdens hersker) fra *Sophia* (Visdommen). Denne „del“ bliver omtalt som „*Epinoia*“ (eftertanken) eller „Ånden“, der nu eksisterer inde i menneskets sjæl. *Protennoia* henter sin „del“ tilbage ved at føre mennesket gennem de fem segls dåb (den gnostiske dåb), hvorved det bliver afklædt uvidenheden og til sidst placeret i stilheden, hvorfra *Protennoia* først udgik. Det

egentlige mål for mennesket er således ikke *logos*, men stilheden. *Logos* bliver det første trin på stigen, der fører til erkendelse af Gud. En erkendelse, der ligger uden for, hvad det menneskelige sprog formår at beskrive.

Epinoia

Men hvorfor en *sproglig* manifestation? Det mener jeg hænger uløseligt sammen med årsagen til nedstigningen. *Protennoia* stiger ned for at hente sin „del“ tilbage. Denne „del“ kaldes i teksten for *epinoia*, dvs. eftertanken, der nu er fanget i menneskets kødelige krop. Det henviser til den almindelige gnostiske forståelse af mennesket som *fanget* i denne verden, men her er det nuanceret en smule, så at det, der er fanget, i virkeligheden er en del af den guddommelige tanke. „Delen“, *epinoia*, er således det guddommelige element, som mennesket er i besiddelse af. Det er dets evne til at tænke, dets refleksionsevne. Ved at åbenbare sig i sproglige termer taler gudinderne i *Førstetanken* og *Tordenen* således direkte til menneskets fatteevne, hvilket overhovedet gør menneskets frelse mulig.

Andre gnostiske tekster, fx *Johannesapokryfen* og *Arkonernes hypostase*, fortæller, hvordan *epinoia* som det guddommelige kvindelige princip går ind i slangen i paradiset have og får overtalt mennesket til at spise af kundskabens træ. Når Eva og Adam spiser af træet, går *epinoia* fra slangen ind i dem, hvorved de bliver reflekterende væsner, der kan skelne mellem godt og ondt. De får derved et sprog, som de kan bruge i konceptualiseringen af deres verden.

I *Tordenen* når betydningen af *epinoia* et yderligere niveau, idet gudinden di-

rekte identificerer sig selv med *epinoia*: „Jeg er tanken (*epinoia*), hvis hukommelse er stor“ (14:10-11). Set i forhold til hvilken rolle *epinoia* spiller i den gnostiske paradisfortælling, foreslår jeg, at *Tordenens* gudinde henviser til menneskets refleksions- og konceptualiseringsevne. Når hun samtidig hermed åbenbarer sig i modsatrettede kategorier: krig – fred, gnosis – uvidenhed osv. er det jo netop den måde, hvorpå mennesket ved sin *epinoia* har evnen til at konceptualisere verden i „godt og ondt“, en guddommelig evne, det fik ved at spise af kundskabens træ. Det drejer sig imidlertid om for den

guddommelige tanke at hente denne evne, og dermed også mennesket tilbage til dets oprindelige hjem i de guddommelige æoner, i stilheden, hvor der ikke snakkes.

Afhandlingens sigte har været at danne klarhed over de to Nag Hammadi-teksters brug af sprogfilosofiske begreber hentet fra platonisk og stoisk dialektik. Det er klart, at de anvender dem i helt nye kontekster og til helt andre mytologiske formål end de oprindeligt var formuleret til, derfor mener jeg, at man skal forstå den græske sprogfilosofi som en slags underliggende matrix i de to tekster.

Thi han er eiegod, Han gav os Løvemod, Til Daners Mark at Værge. Nation, tro og kriser i det danske nationale narrativ.

Af ph.d.-stipendiat, cand. theol. Michael Perlt



Hvad husker danskerne egentligt om deres nation? Er der virkelig et fælles dansk nationalt narrativ? Hvordan erinder en nation, hvad huskes og måske endnu vigtigere hvad

glemmes eller forties – og hvilken rolle har tro og kristendom i en sådan national fortælling om os selv?

Målet for ph.d.-projektet *For Gud, Konge og Fædreland* er en undersøgelse af det danske nationale narrativ i et historisk og religiøst perspektiv gennem tre udvalgte danske historiske kriser og konflikter fra enevælden og *Lex regia* (Kongeloven af 1665), over demokratiets indførelse (Grundloven af 1849) frem til globalisering i nyere tid. Kriserne, der er valgt som genstand for projektets undersøgelse, er tabet af Skåne, Halland og Blekinge ved Roskildefreden i 1658, tabet af hertugdømmerne Slesvig og Holstein efter 2. A Slesvigske Krig i 1864, globalisering, immigration og militært engagement på Balkan, Afghanistan, Libyen. Disse konflikter har alle sat spørgsmålstegn ved den kollektive danske iden-

titet og selvforståelse. Dermed har de påvirket de fundamentale forudsætninger for forståelsen af at være en dansk nation og en deraf følgende fælles identitet som dansker.

Historisk selvforståelse og bevidsthed er ofte tæt knyttet til triumfer og sejre, mere sjældent med tab og traumer, som militærhistorikeren Michael Howard skriver det i bogen *The Lessons of History* fra 1991.

As nations came to define themselves and trace their origins, the history of their conflicts with one another became a central part of this process of definition, and the concept of the „nation“ became inseparably associated with the wars it had fought.

Netop konflikter, kriser og nationale traumer har en „didaktisk“ kvalitet, som bliver tydeliggjort i kunst, monumenter, museer og samlinger af historiske artefakter. En af de centrale antagelser i projektet er – at et samfund, der er truet på sin fælles identitet genfortolker egen identitet, og forståelse af det transcendent i lyset af en given krise og konflikt. Denne genfortolkede fælles identitet ef-

ter en krise etablerer sig spatialt og temporal på steder der i en eller anden forstand opfattes som „hellige“ for nationen igennem rituelle rutiner og fælles symbolsprog. Derfor skal materialet for projektet eksempelvis ikke kun søges i officielle tilkendegivelser fra den danske stat eller fra folkekirkens højere niveauer, men også i ord, tanke og gerning på lavere og mindre officielle planer: såsom i prædikener, missionstaler, bøger, salmer, skillingshæfter og kritiske avisartikler – kort sagt dér, hvor folkets mening mindre officielt kommer til udtryk.

Salmer for danske krigere.

Et konkret eksempel fra undersøgelsen er Treårskrigen eller 1. Slesvigske Krig (1848-1850) som den også kaldes. Krigen, der kan betegnes som en borgerkrig, havde sit udspring i et krav fra de nationalliberale om en fri forfatning (Grundloven af 1849), nationale modsætninger og den uafklarede situation i den danske helstat om arvefølgen efter den barnløse kong Frederik VII (1808-1863). Grundloven af 1849, som for sin tid var meget liberal, var sammensat i forestillingen om at der mellem alle borgerne i nationen var et fællesskab, hvor alle mænd var født ligeværdige (uberygtede mænd over 30 år med egen husstand, der ikke nød eller havde nydt fattigunderstøttelse eller havde mistet retten til eget bo) og derfor havde samme muligheder og adgang til nationens styrende instanser.

Ønsker om fri forfatning, borgerkrig og revolution gærede på dette tidspunkt i store dele af Europa. I 1848 var der (igen) udbrudt revolution i Paris, og på få uger havde de revolutionære tanker og bevægelser spredt sig til andre dele af Europa.

I Danmark var Christian VIII (1786-1848) næppe stedt til hvile i Roskilde Domkirke (bisat den 29. februar 1848), før revolutionsbudskabet også nåede Danmarks grænser. I løbet af ganske få dage blev den politiske stemning i landet radikaliseret. I hertugdømmerne i Sønderjylland øjnedes en mulighed for den tysk-venlige del af befolkningen for en enhed med Tyskland, og i selve Danmark modnedes kravet om en endelig afgørelse på spørgsmålet om hertugdømmerne Slesvig og Holstens tilknytning til nationen. Den tilspidsede konflikt blev til åben borgerkrig, da de slesvigske og holstenske stænderdeputerede forsamledes den 18. marts for at kræve fri forfatning med for tyske Holsten og optagelse i Det tyske Forbund. I København blev dette forstået som oprør og revolution, og det fik kong Frederik VII (1808-1863) til at afskedige sin helstatsvenlige regering med omgående virkning efter det såkaldte Casinomøde den 20. marts. I hertugdømmerne blev regeringens afgang set som en revolution i København, og den 23. marts blev der derfor dannet en provisorisk regering, der skulle forsvare hertugdømmerne mod angreb fra Danmark og landets nye ledere. Den 24. marts 1848 kuppede prins Frederik af Nør (1800-1865) sig ublodigt til magten over fæstningen Rendsburg (midt i Slesvig-Holsten) og krigen var en realitet. I løbet af en uge var den danske helstat sprængt, en borgerkrig uundgåelig, enevælden afskaffet og et konstitutionelt monarki indført.

Til soldaten i den danske hær ved fronten i Treårskrigen, blev der fra hjemstavnene, fra velgørenhedskomiteer og fra private folk sendt fornødenheder til fronten, der kunne lette soldatens tilværelse. End-

videre blev der distribueret skillingshæfter (tryksager i lille format der kunne ligge i en uniformsomme) til fordeling blandt bataljonerne, med sange af åndeligt, nationalpatriotisk eller humoristisk indhold. I et sådant hæfte, der havde titlen *Udvalgte Psalmer for danske Krigere* og var udgivet af teologen, historikeren og feltpræsten Peter Frederik Adolph (Fr.) Hammerich i 1848, finder man på de sidste sider salmen *Ei Hærens Tal gjør seirrig*. Fr. Hammerich havde i denne salme valgt at trykke udvalgte ord med fed skrift som det eneste sted i hæftet: Ret, sandhed, land, sprog, Danmark, Dannebrog, Fred (tre gange) og til slut et Danmarks sag. Aktørerne bag udgivelsen (Fr. Hammerich, trykkeriet ved Louis Klein i Kjøbenhavn, Hæren osv.) må have ment at det var nødvendigt at kæde nation, religion og nationale symboler sammen for den danske soldat og kriger:

Ei Hærens Tal gjør seirrig

Mel. Vor Gud han er så fast en Borg
Vers 3 af 4.

For vore Fædres **Land og Sprog**,
For **Danmarks** gamle Rige,
Vi kæmpe under **Dannebrog**,
Vil ei vort Banner svige;
Gud hjælp os hidindtil,
Han saa herefter vil,
Thi han er iegod,
Han gav os Løvemod,
Til Daners Mark at Værge!

Salmen og dens opsætning er interessant indenfor rammerne af dette projekt, fordi den viser hvorledes forskellige sociale aktører og meningsdannere såsom Fr. Hammerich agerer på vegne af den danske nation i og efter en konflikt og

krise. Det bliver her tydeligt i hvor høj grad dansk teologi, kristendom og kirke indvirkede på konstruktion af en fælles dansk identitet udtrykt igennem konstruerede narrativer og nationale symboler. Spørgsmålet er så om nation, nationalisme, etnicitet og nationalitet primært er politiske, religiøse eller kulturelle størrelser?

Når salmen *Ei Hærens Tal gjør seirrig* italesætter nationen som *Danmarks gamle Rige under Dannebrog*, så forudsættes der en kollektiv erindring og et nationalt narrativ om Danmark i en mytisk størrelse. Således kan man sige, at oplevelsen af det nutidige for soldaten i den danske hær afhænger af en viden om fortiden, samtidig med at forståelsen af fortiden legitimerer den nutidige sociale orden og kampen mod tysken og gør soldaten til en del af denne fortælling. Symbolerne på nationen der bruges i salmen såsom flaget, bliver billedlige udtryk for et erindringsfællesskab med en fælles fortid som den samlende faktor. De nationale symboler bygger på ideen om, at der i en nations befolkning er et reelt fællesskab som ikke er afhængig af sociale eller kulturelle forskelle. Forestillingen om samhørighed, der ikke kun favner alle nationens borgere, men også temporalt trækker linjer tilbage til svundne generationer, er med til at legitimere og „helliggøre“ det nationale fællesskab og staten. I salmhæftet fra 1848 er der flere klare religiøst-teologiske momenter at finde såsom forestillingen om et sakralt kongedømme, en hellig historie, et helligt folk (med fælles modersmål) og forestillingen om døden og martyriet for nationen – alt sammen noget der trækker på et kristent forlæg.

Hvad er så perspektivet?

Den fælles nationale erindring og symbolerne på dette fællesskab synes at have en dobbelt funktion, der også er at finde i disse globaliseringstider. Narrativet om nationen og globaliseringen synes at være modstridende poler – de arbejder sig i hver sin retning. Den fælles nationale erindring vil, i al sin uklarhed, altid trække grænser mellem stater og kan undertiden også afgrænse en nation (i betydningen et folk) i forhold til minoriteter indenfor nationen og statens grænser. I kontrast til dette står globaliseringen, der trækker i retning af en opløsning af grænserne og overskridelse af nationale, etniske religiøse markører. Her ved starten af det 21. århundrede synes det klart, når man tager et grundigt kig på forandringerne i det danske samfund, at de bygge-

sten der udgør vores fælles identitet som danskere i stigende grad reaktiveres og forhandles i mødet med andre kulturer, religioner og tanker. Det er netop når vi føler os truet på måden „at vi lever vores liv“, at vi opdager vores fælles identitet – vores nationalitet. Mange danskere frygter i dag at miste denne nationale identitet, alt det som gør os „danske“, i mødet med alt det „fremmede“ der kommer til os udefra. Der tales oftere og oftere om (den ubestemmelige) „danskhed“, faren for at miste vores fælles historie og svækkelsen af de nationale traditioner på grund af globalisering og immigration. Projektet *for Gud, Konge og Fædreland* er tænkt som en forhåbentlig opklarende kommentar i denne igangværende diskussion om nation, tro og kriser i det danske nationale narrativ.

Militær kapacitetsopbygning som demokratisk dynamo

Af major Henrik Laugesen, ph.d.-studerende ved Center for Afrikastudier.



Indledning

Formålet med dette korte indlæg er, at præsentere læseren for begrebet militær kapacitetsopbygning samt introducere nogle af de udfordringer, der rela-

terer sig til begrebet. Begrebet og problematikken danner baggrund for mit ph.d.-forløb ved Center for Afrikastudier. Et forløb der begyndte i maj 2012, og løber frem til maj 2015. Med Kenya som case skal jeg i den periode forske i militær kapacitetsopbygnings mulige demokratifremmende effekt. Det er planen, at jeg skal vende tilbage til Forsvarsakademiet, når projektet er afsluttet.

Baggrund

Danmarks anvendelse af militær magt som sikkerhedspolitisk instrument har siden midt firserne ændret sig betydeligt. Lidt populært kan man sige, at det danske folketings politiske holdning til militær magtanvendelse er rykket fra fodnoter til overskrifter. Ændringen i anvendelse af militær magt kommer til udtryk på mange områder, men tydeligst i rammen af det danske internationale engagement.

Dels i form af stigende hyppighed, dels i form af øget intensivitet. Her fremstår særligt engagementet i Irak og Afghanistan som de mest skelsættende eksempler. Deltagelsen i koalitionen mod Saddam Hussein udgjorde en ny dansk sikkerhedsstrategisk satsning væk fra den årelange tradition med FN som legitim modvægt. Ligeledes har deltagelse i NATO-missionen i Afghanistan medført store doktrinære og materiemæssige ændringer på operativt og taktisk niveau.

På den baggrund kan man derfor med rette spørge, hvor den stigende politiske interesse for militær kapacitetsopbygning kommer fra. De sidste to forsvarsforlig nævner eksplicit dette værktøj som væsentligt. Hvorfor bliver militær kapacitetsopbygning som sikkerhedspolitisk instrument stadig mere interessant? Er det begyndelsen på en omstrukturering af de militære opgaver i retning af et mere „udviklingspræget“ og „demokratiskabende“ forsvar i en stærk liberal tradition? Er det det farvel til hurtige og dyre krige i koalitionsramme, og et goddag til en mere langsigtet militær indsats? Hvis dette er tilfældet, er det særdeles væsentligt at få det frem i den politiske debat. Ikke mindst set i lyset af de kommende års store materielinvesteringer som eksempelvis jager-

fly. Er det forsat meningen, at flyvevåbnet skal kunne deltage i missioner, som vi så i Libyen, eller skal fokus i langt højere grad flyttes til farvandsovervågning i Adenbugten? To opgaver der stiller væsentligt forskellige krav til materiel og uddannelse. Men hvad er militær kapacitetsopbygning egentlig for en størrelse?

Hvad er militær kapacitetsopbygning?

Militær kapacitetsopbygning er, som ordet siger, opbygning af militære kapaciteter. Militær kapacitetsopbygning dækker som begreb over en række af tiltag lige fra penge og materieldonationer til træningsprogrammer og militær rådgivning på strategisk niveau. Militær kapacitetsopbygning som begreb i en dansk kontekst er for alvor slået fast ved forsvarsforliget 2010 til 2014 og gentaget i det netop indgåede forsvarsforlig. Med baggrund i erfaringer fra det danske internationale engagement de seneste år nævnes begrebet MKO nu som en særskilt sikkerhedsstrategisk tilgang til konfliktløsning. Man kan således i forligsteksten læse, at „det er afgørende for succes i internationale operationer“, og at der „oprettes dedikerede kapaciteter hjemme i alle værn“ til løsning af denne opgave.

Militær kapacitetsopbygning som begreb gjorde dog sin entre i Danmark nogle år før, idet man siden 2007 på forsvarsministeriets hjemmeside har kunnet læse nærmere om ideen med militær kapacitetsopbygning. Ud over at påpege, at forsvaret løser sine mere klassiske fredsbevarende og fredsskabende opgaver, pointeres det på hjemmesiden, at militær kapacitetsopbygning er et langsigtet konfliktforbyggende arbejde, der skal styrke modtagerlandets evne til at varetage egen sikkerhed. Det overordnede formål i en dansk ramme

er således at bidrage til stabilitet og demokratisk udvikling i modtagerlandene. Men introduktionen og anvendelsen af militær kapacitetsopbygning rejser således en lang række spørgsmål.

Hvad er motivet for militær kapacitetsopbygning?

De seneste erfaringer fra postkonfliktgenopbygning af det irakiske og afghanske statsapparat har vist, at reformering af den lokale sikkerhedssektor er væsentlig. Ikke mindst når det drejer sig om at opnå lokalt ejerskab og accept af diverse fredsplaner, men så sandelig også når det drejer sig om at forkorte det internationale samfunds tilstedeværelse med militære styrker i et givent scenarie. Så hvad er egentlig motivet bag militær kapacitetsopbygning? Historien fortæller os, at motivet for opbygning af militære kapaciteter kan variere. Den amerikanske tilstedeværelse i Vietnam fra 1956 er et godt eksempel på militære kapacitetsopbygning i et prækonfliktscenarie stærkt motiveret af amerikanske nationale sikkerhedsinteresser. Efter folkemordet i Rwanda i 1994 iværksatte amerikanerne det hidtil største militær kapacitetsopbygningsprojekt med den ambition at skabe sikkerhed og grobund for demokratisk udvikling i Østafrika gennem træning og udrustning af militære styrker. To meget forskellige scenarier med to meget forskellige udfald men begge med baggrund i militær kapacitetsopbygningsprojekter.

Problemerne med militær kapacitetsopbygning

Det kan derfor være vanskeligt at vide helt præcist, hvordan militære kapacitets-

opbygningsprojekter udvikler sig. Er der eksempelvis tale om at rette projektet mod landets evne til på sigt selv at kunne varetage sin egen sikkerhed, eller er der tale om varetagelse af egne nationale interesser gennem udrustning af en guerillahær? Det er et problem, at man ikke som militær kapacitetsopbygger kan være sikker på, at de militære magtmidler man opbygger, ikke bliver misbrugt. Set fra et udviklingsmæssigt perspektiv er det et problem, at militæret kritiseres for ukoordineret at anvende udviklingsinspirerede programmer uden det langsigtede perspektiv. Det er et problem, at der ikke er nok viden om konsekvenser og motiver, og det er et grundlæggende problem, at vi ikke ved, om militær kapacitetsopbygning grundlæggende skaber fred og sikkerhed. Man kan blive i tvivl om, hvorvidt politikerne på Christiansborg alle deler den samme opfattelse af militær kapacitetsopbygning. Tager man eksempelvis den tidligere danske udenrigsminister Lene Espersens initiativ om et bilateralt samarbejde om maritim militær kapacitetsopbygning i Kenya, kan man frygte, at det ikke står helt klart for alle, at løsningen af det aktuelle piratproblem ikke kan stå alene. Det er vanskeligt at vide, hvad den kenyanske flåde ellers har af ideer. I slutningen af oktober i år gennemførte den kenyanske flåde en amfibieoperation nord for Kismayo i Somalia med henblik på at bekæmpe Al Shabab i det sydlige Somalia.

Militær magtanvendelse som den ultimative konfliktløsningsmodel er baseret på evnen til at genere overlegen kampkraft, og der skal således udvises forsigtighed med, hvem den evne tildeles. Det giver med andre ord umiddelbart meget lidt

mening at opbygge militære kapaciteter, der på et tidspunkt kan blive brugt mod egne forventninger. Især hvis forventningerne er fred og sikkerhed. En uigennemtænkt opbygning af militære kapaciteter kan skubbe til den regionale magtbalance og således virke destabiliserende stik imod hensigten med MKO. Et konkret eksempel på det modsatte er det nordiske samarbejde i Kenya ved Nordic Advisory and Coordination Staff (NACS). Arbejdet i NACS er fokuseret på oprettelse og indsættelse af en landmilitær kapacitet, Rapid Deployment Capability (RCD) i regional kontekst. Det er langt fra uproblematisk at opbygge militære kapaciteter uden at indtænke bidragene i en større sammenhæng. Hensigter, motiver og konsekvenser skal gennemtænkes under udvikling af en sikkerhedsstrategi med militær kapacitetsopbygning som element.

Afslutning

Militær kapacitetsopbygning spiller en stadig stigende rolle i danske og allieredes sikkerhedsstrategier, ikke mindst i Afrika. Der findes relativt lidt forskning, der i en afrikansk kontekst afdækker risici, fordele og ulemper samt motiver ved opbygning af militære kapaciteter i samarbejdslande. Begreber som sikkerhedssektorreform i rammen af „State Building“ programmer bliver væsentlige i bestræbelserne på at udvikle fred, stabilitet og demokrati. Her introduceres militær kapacitetsopbygning som stabiliserende og demokratiserende. Formålet dette projekt er derfor, at bidrage til en større forståelse af de dynamikker, der påvirkes af militære kapacitetsopbygningsprojekter, således at konfliktpotentialer formindskes og støtten til demokratisering optimeres.

Præksistens & præksistensantologi

Af cand.theol. Kristian Mejrup



Præksistens er en måde, hvorpå man kan tale om ting *bag kulisserne*. Det mærkelige er, at ting *bag kulisserne* kan være ligeså håndgribelige som ting foran; ja, de kan ligefrem øve

indflydelse på dem fra deres bagvedliggende position. Udtrykket 'at glimre ved sit fravær' er et godt eksempel på denne logik. Man kan også pege på, for nu at blive i teatermetaforene, at positionen *bag kulisserne* er med til at skabe dybde på scenen og i den handling, som dér udspilles. Uden denne bagvedliggende position ville alle aktører og aktanter optræde i en forvirrende samtidighed. Præksistens handler derfor om tid og om gradvis tilsynkomst. Det er værd at fastholde, at præksistens har sin plads mellem tid, skabelse og evighed, men det skal forstås ligeså håndgribeligt som dét *bag kulisserne*, det vil sige dét, som er til stede, men delvist holdt tilbage. Man kan sammenligne det med brugen af vendinger og løfter som 'fra arilds tid', 'fra nu af og til evigheden' og 'sådan har det altid været', for med dem skaber vi (til tider

triviel) betydning med reference til abstrakte positioner som evighed, begyndelse og præksistens.

Rent faktisk var den tidligste græske brug af ordet præksistens slet ikke filosofisk, men fuldstændig konkret. Hos Platon bruges det fx om bænke, som allerede er til stede, hvorfor der kun skal hentes ekstra stole. Passagen findes i *Protagoras* (317d), hvor en filosofisk samtale er ved at arrangeres, og for at tilhørerne skal kunne sidde behageligt, hentes ekstra stole hen til de allerede tilstedeværende bænke. Tænk engang, *præksistente bænke!* Den dagligdags og ikke-filosofiske anvendelse af ordet er værd at huske på, når man følger ordets betydningsudvikling fra dét, som allerede er ved hånden, til dét, som har en plads i evigheden og øver indflydelse på samme.

Præksistens blev dog hurtigt et adelsmærke for tingenes forskellige grader af væren. I distinktioner som (a) væren og det værende og (b) sammenblandingen af væren og det værende, rangerede præksistente genstande højere i værenshierarkiet end de almindelige. Præksistens betegnede med andre ord en virkeligere (sandere, bedre og smukkere) væren end det værende. Man kunne måske fristes til

at lægge teologisk farve på begreberne, således at (a) Gud får pladsen for væren, og mennesket for det værende, tilsvarende kunne (b) guddommens inkarnation i Jesus Kristus gøre det ud for hybriden af væren og det værende. En sådan manøvre er givetvis ikke uproblematisk, men dog kendetegnende for præeksistensforestillinger i nyplatonismen og religioner inspirerede heraf.

Der findes også en definition af præeksistens, som går i en anden retning og ligger vægten på Gud frem for tingene. Præeksistens i denne betydning (nogen taler om en semitisk og orientalsk definition) er et forsvar for Guds sandhed og magt. Alle ting siges at præeksistere, fordi de forud for deres tilsynkomst på jorden var til stede hos Gud. På denne måde sikres Gud mod, at noget i (verdens)historien skulle kunne overraske ham. Overgangen fra Guds verden til menneskets verden opfattes uproblematisk, for sådan som tingene var, er sådan som de viser sig. Og dette er måske den mest markante forskel på den græsk filosofiske (nyplatonistiske) definition af præeksistens, hvor forholdet mellem tingenes præeksistente tilstand (urbillede) og eksistens (afbillede) implicerer et fald, en værdi- og værensforringelse – en påtagelse af kød.

Man kan også opfatte præeksistens som en retorisk strategi: En måde at tale om nutiden på med et anker kastet tilbage i en oprindelig evighed. På den måde kommer det til at handle om betydningen her og nu og ikke så meget om den præeksistente tings forudeksistens og spekulationen om dens eventuelle ontologiske forrang. Tager vi to velkendte bibelske eksempler på præeksistente figurer, Visdommen (i Ordsprogenes Bog 8) og Or-

det (i prologen til Johannesevangeliet), så er man ikke i tvivl om deres afgørende (metaforiske) betydning, uanset om man opfatter dem som skikkelser, der reelt var til stede før verdens skabelse. Deres præeksistensstatus afhænger af deres fremtrædende roller og funktion fremdeles i skabelsen og forløsningen. At præeksistens kan fungere som en retorisk strategi, er måske endnu tydeligere udtrykt i de tilfælde, hvor enkeltpersoner (fx salmisten, profeten, Paulus) forstår sig selv og sit liv i lyset af dét, som de fra start af – fra „moderes liv“ var udvalgt til.

Uanset hvor konkret vi forstår præeksistente ting, personer og fænomener, så er det gennemgående træk ved alt præeksistent, at det giver fylde og skaber betydning i nutiden med referencer til det evige og oprindelige (jf. citatet indledningsvist). Præeksistens fungerer således her og nu ved at føje betydning til forestillinger og ting *på scenen* med henvisning til dét *bag kulisserne*. Begrebet kan ikke defineres a priori, men må altid bestemmes a posteriori, det vil sige ud fra tingens optræden *på scenen*. *På scenen* vil samtidig sige *i teksterne*, det er i hvert fald udgangspunktet for den kommende antologi om præeksistens, som udkommer til foråret i serien Forum for Bibelsk Eksegese.

Antologien

Den oplagte anledning til en tværfaglig antologi om præeksistens er, at der tilsyneladende er et væld af liv bag kulisserne. Det bevidner det velassorterede kvantum af forestillinger om ting, personer og begreber, der siges at præeksistere. Hertil skal vi regne de forskellige og til tider modsætningsfyldte definitioner og det

grundlæggende spørgsmål, om præeksistens skal forstås som et eksklusivt (filosofisk, religiøst, jødisk, græsk) eller bredere religionshistorisk fænomen. Emnet indbyder kort sagt til et tværfagligt og tværdisciplinært samarbejde med bidrag fra religionshistorie, filosofi og teologi. Alene inden for faget teologi spiller præeksistens en rolle i disciplinerne eksege- se, kirkehistorie og dogmatik.

Det overraskende er, at et begreb, der er så udbredt og bredt anvendt kun sjældent optræder i de tekster, som producerer eller giver anledning til præeksistensforestillinger. De fleste af os kan let spore os ind på, hvad det drejer sig om ved at knække ordet over i to latinske dele *prae* og *existentia*, før/forud eksistens. Men det hjælper os ikke, hvis vi søger ordet i de bibelske tekster, ja, det gør ikke engang den græske ækvivalent. Alligevel er der indikationer og markører i teksterne, som viser brugen og produktionen af præeksistensforestillinger. Dette forhold, at et begreb anvendes om tekster, men ikke selv optræder i dem, stiller præeksistens side om side med begreber som treenighed og tonaturslære og viser en forskel i måden, hvorpå eksegeten og dogmatikeren arbejder. Eksegeten graver dét frem i teksten, som kan formes til en præeksistensforestilling; dogmatikeren videreudvikler materialet, kategoriserer det og skaber begreber. Billedet er måske sat på spidsen, for dogmatikeren kan være ligeså tekstnær som eksegeten kan være dogmatisk. Nej, det afgørende, uanset om man forstår præeksistens begrebsligt eller retorisk, må være, hvilken betydning præeksistens skaber for det eksisterende her og nu.

Få vil være uenige om, hvad præeksistens i grove træk handler om, men en grundig, tværfaglig og tværdisciplinær undersøgelse af, hvor og hvordan den produceres i teksterne, og hvad formålet er, findes mig bekendt ikke. Dette er en opgave, eksegeten, dogmatikeren, filosofen, religionshistorikeren, kulturteoretikeren må være fælles om, for præeksistens handler om flere religioner og kulturer end de jødiske og kristne. Det attende bind i serien Forum for Bibelsk Eksegese er udformet som en antologi om præeksistens. Ambitionen er at belyse emnet fra mange forskellige vinkler, men samtidig fastholde en eksegetisk arbejdsmåde, hvilket konkret vil sige, at de fleste af antologiens bidrag ikke tager udgangspunkt i faste definitioner af præeksistens, men i stedet viser, hvordan teksterne både er præget af og kreative i deres videreproduktion af præeksistensforestillinger. Den udtalte strategi for Forum for Bibelsk Eksegese 18, som forfatterne er blevet introduceret for, citerer jeg i det følgende:

Vi håber at sikre et formidlingsniveau i FBE 18, hvor også studerende inden for både eksegesen og en række beslægtede fag og discipliner er i stand til at læse med. Da emnet mildest talt er abstrakt og spekulativt, synes den bedste fremgangsmåde at være at lade teksterne definere begrebet. Det kan man fx gøre ved indledningsvis klart og tydeligt at slå fast, hvad der er den præeksistente genstand, som artiklen omhandler, og hvad dens eventuelle funktion synes at være. Derpå følger en mere generel intro-

duktion til feltet/teksterne og det decideret eksegetiske arbejde med at kortlægge, hvor og hvordan den præeksistente genstands betydning og funktion skabes. Altså først en klar påstand og dernæst en (sindrigere) indføring til feltet/teksterne, som producerer præeksistensforestillingen.

For afslutningsvist at give et indtryk af nogle af de præeksistente ting (genstande, personer og begreber), man ville finde i antologien, følger her et par kursiverede afsløringer: *Templet, Retfærdigheden, Toræen, Visdommen, Apostelkaldet, Tabernaklet, Kirken, Friheden, Koranen, Verden, Jesus, Barbelo, Johannes Døberen* samt *mystikkens og narratologiens brug af præeksistens*.

Kalender for Det Teologiske Fakultet

Særlige arrangementer og åbne møder ved Fakultetet annonceres under arrangementer på www.teol.ku.dk, i Universitetsavisen, Fakultetets studenterblad og så vidt muligt i Præsteforeningens Blad samt eventuelt i dagspressen.

Ved redaktionens afslutning er der planlagt følgende arrangementer på Fakultetet for forårssemesteret 2013. Ændringer i programmet kan forekomme. Yderligere oplysninger om de enkelte arrangementer kan ses på www.teol.ku.dk. Alle arrangementerne er opgivet med præcise minuttal.

Kalender for **Teologisk Forening** se s. 55

Kalender for **Søren Kierkegaard selskabet** se s. 56

Kalender for **Center for Studiet af Biblens Brug** se s. 22

Torsdag den 31. januar 2013 kl. 19.30-21.30

Gæsteforelæsning ved professor i praktisk teologi og sjælesorg, President of International Council for Pastoral Care and Counselling, Daniel Louw, University of Stellenbosch, Sydafrika

Sted: Aud. 7, Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Systematisk Teologi

Mandag den 18. februar 2013 kl. 13.15-15.00

Seminar: Kierkegaard i ét bind? The Oxford Handbook of Kierkegaard.

The Oxford Handbook of Kierkegaard, redigeret af John Lippitt and George Pattison, er et af de første bind i den veletablerede og prominente Oxford Handbook serie, som fokuserer på en enkelt filosofisk eller teologisk forfatter. Bogen udkommer i begyndelsen af 200-året for Kierkegaards fødsel og rummer en vifte af amerikanske, britiske, tyske og danske perspektiver på Kierkegaard, som undersøger hans kontekst, hans centrale ideer og meddelelsesform, og hans indflydelse på senere teologi, filosofi og litteratur. Seminar indledes af George Pattison, professor ved University of Oxford og adjungeret professor ved Det Teologiske Fakultet, med efterfølgende respons fra Iben Damgaard, René Rosfort og Jon Stewart.

Sted: Aud. 7, Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Systematisk Teologi

Onsdag den 20. februar 2013 kl. 13.15-15.00

Seminar: George Pattison, professor ved University of Oxford og adjungeret professor ved Det Teologiske Fakultet: The Eternal. Analytic and Phenomenological Approaches. The seminar examines issues raised in modern analytic discussions of the concept of eternity and considers why these need the supplementation and grounding that a phe-

nomenological approach is able to supply. The seminar is a contribution to the continuing discussion of 'The Phenomenology of Religious Life'.

Sted: Vær. 347, Købmagergade 46, 3. sal, 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Systematisk Teologi

Fredag den 22. februar 2013 kl. 13.15-15.00

GT Seminar: Eksil og identitet. Oplæg ved Niels Peter Lemche, Thomas L. Thompson og Ingrid Hjelm. Ordstyrer Anne de Hemmer Gudme. Oplæg til Prisopgavebesvarelse 2013.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Fredag den 8. marts 2013 kl. 13.15-15.00

GT Seminar: Prof. Frederik Lindström, Hum. og Teol. Fak. Lund, Oplæg og diskussion: „Jag är Gud och inte människa' (Hos 11:9): Kan den lidande kärleken besegra våra antropomorfa gudsbilder?“

Sted: Lok. 243, Købmagergade 46, 2. sal, 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Systematisk Teologi

Torsdag den 21. marts 2013 kl. 9.15-17.00

Workshop om Teologisk selvforståelse og folkelig legitimering i gamle nationalkirker.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Center for Kirkeforskning

Fredag den 19. april 2013 kl. 13.15-15.00

GT Seminar: Prof. Niels Peter Lemche, Teol. Fak. KU: Oplæg og diskussion i relation til kernefagskurset om Salomo-traditionen i Det gamle Testamente.

Sted: Oplyses senere

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Fredag den 3. maj 2013 kl. 13.15

Tiltrædelsesforelæsning ved professor, dr.theol. Bent Flemming Nielsen.

Sted: Aud. 7, Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K.

Arr.: Det Teologiske Fakultet

Torsdag den 23. maj 2013 kl. 13.15-15.00

GT Seminar: Ph.d. stip. Frederik Poulsen, Teol. Fak. KU: „Esajas i kristnes hænder. På vej mod en bibelteologisk afhandling om Esajas som kristen bog“.

Sted: Lok. 243, Købmagergade 46, 2. sal, 1150 København K.

Arr.: Afdeling for Bibelsk Eksegese

Fredag den 24. maj 2013 kl. 10.00-16.00

Niels Hemmingsen dag. I anledning af 500 året for Niels Hemmingsens fødsel afholdes følgende forelæsninger: Prof. Andrew Pettegree, Skotland: NH i internationalt perspektiv; Prof. Tarald Rasmussen, Oslo: NH og Melanchthon; Sognepræst Troels Bak Stensgaard: NHs syn på kirken og embedet; Lektor Anita Engdahl: NHs prædikener. Prof. Jens Glebe-Møller: Processen mod og afskedigelsen af NH. Eftermiddagen slutter i Helligåndskirken, hvor organist Hans Ole Thers kl. 17,30 spiller musik fra reformationstiden.
Sted: Aud. 11, Købmagergade 46, 3. sal, 1150 København K.
Arr.: Afdeling for Kirkehistorie

Fredag den 31. maj 2013 kl. 13.15

Tiltrædelsesforelæsning ved professor MSO Tine Reeh.
Sted: Aud. 7, Købmagergade 46, 1. sal, 1150 København K.
Arr.: Det Teologiske Fakultet

Kierkegaard i dag – Kierkegaard i Rundetaarn

10 fyraftensforelæsninger

14.02 Pia Søltoft (centerleder Søren Kierkegaard Forskningscenteret, Københavns Universitet (KU)): „Kierkegaard og kærlighedens skikkelser“

21.02 Iben Damgaard (forskningslektor, systematisk teologi, KU): „Bibelske figurer i Søren Kierkegaards skrifter“

26.02. Arne Grøn (professor i systematisk teologi, KU): „Kierkegaard som eksistenstænder“

07.03. Thomas Fauth Hansen (SKS2013-koordinator, ph.d.-studerende ved Søren Kierkegaard Forskningscenteret): „Ironi, spot, sarkasme og bremsestik: den stride(nde) Kierkegaard“

14.03. Christian Hjortkjær (ph.d.-studerende ved Søren Kierkegaard Forskningscenteret): „Selvrealiseringens evangelium“

19.03. Stine Zink Kaasgaard (ph.d.-studerende ved Søren Kierkegaard Forskningscenteret): „Når skurke digter helte hos Kierkegaard“ (E pluribus unum eller forbliver de mange?)

04.04. René Rosfort (postdoc ved Søren Kierkegaard Forskningscenteret): „Fra tungsind til depression: Et kierkegaardsk perspektiv på et aktuelt problem“

11.04. Brian Søderqvist (underviser, ph.d., Søren Kierkegaard Forskningscenteret): „Overalt at gøre Vanskeligheder“

18.04. Claudia Welz (professor i systematisk teologi, KU): „Kierkegaard om samvittighed og selvbedrag“

23.04 Joakim Garff (forskningslektor, lic. theol.): „Dannelse og identitetsdannelse“

Fyraftensforelæsningerne er gratis og åbne for alle efter først til mølle princip. Der kan være 150 mennesker i Rundetaarns smukke sal.

Publikationer fra Det Teologiske Fakultet

1. Kirsten Busch Nielsen, *Syndens brudte magt. En undersøgelse af Dietrich Bonhoeffers syndsforståelse*. Doktordisputats 2008. 418 sider.
2. René Rosfort, *Subjectivity and Ethics. Ricoeur and the Question of Naturalizing Personhood*. Ph.d.-afhandling, 2008. 250 sider.
3. Roar Lavik, *Ved alterets fod. Fra objektivitet til subjektivitet. Om transsubjektivitet og intersubjektivitet i Søren Kierkegaards nadverforståelse og nadverpraksis*. Ph.d.-afhandling 2007. 573 sider.
4. Kirsten Busch Nielsen (red.), *Det gode liv og Gud. Fem foredrag fra Studienævnets Temadag 2007*. 2008. 62 sider.
5. Johanne Stubbe Teglbjærg, *Krop og håb. En kritisk tolkning af nyere eskatologi under inddragelse af kropsfænomenologien*. Ph.d.-afhandling 2009. 290 sider.
6. Geert Hallbäck (red.), *Bibeloversættelser. Fra Resens oversættelse 1607 til Den Nye Aftale 2007*. 2009. 50 sider.
7. Lars Sandbeck, *Rastløs uendelighed. Fantasibegrebets religionsfilosofiske relevans*. Ph.d.-afhandling 2009. 238 sider.
8. John Strange, *Teologi og Arkæologi. Udvalgte artikler 1966-2007*. 2009. 222 sider.
9. Ulrich Houlind Rasmussen, *The Memory of God. Hans Blumenberg's Philosophy of Religion*. Ph.d.-afhandling 2009. 298 sider.
10. Peter Flemming Olsen, *Open Theism on Providence and Theodicy. An Arminianized Evangelicalism*. Ph.d.-afhandling 2009. 396 sider.
11. Carsten Pallesen, *Handlen og være. Paul Ricæurs polytetiske refleksionsteori*. Doktordisputats 2009. 635 sider.
12. Anne Katrine Gudme (ed.), *Text and Ritual*. Papers presented at the symposium *Text and Ritual* in Copenhagen in November 2008. 2009. 79 sider.
13. Hans Raun Iversen, *Church, Society and Mission. Twelve Danish Contributions to International Discussions*. 2010. 276 sider.

14. Lars Christian Vangslev, *Res ipsa theologiae – om salmerne og affekterne I Luthers anden salmeforelæsning*. Ph.d.-afhandling 2010. 305 sider.
15. Mogens Müller, *Fire bidrag til fortolkningens historie*. 2010. 93 sider.
16. *Teologi – derfor! En artikelsamling om teologien og dens fag*. 2010. 68 sider.
17. Finn Damgaard, *Recasting Moses. The Memory of Moses in Biographical and Autobiographical Narratives in Ancient Judaism and 4th – Century Christianity*. Ph.d.-afhandling. 2010. 297 sider.
18. Kirsten Donskov Felter, *Mellem kald og profession*. Ph.d.-afhandling. 2010. 268 sider.
19. Troels Engberg-Pedersen & Niels Henrik Gregersen (eds.), *Essays in Naturalism & Christian Semantics*. 2010. 346 sider.
20. Anne L.C. Runehov, Niels Henrik Gregersen and Jakob Wolf (eds.), *The Human Project in Science and Religion*. Copenhagen University Discussions in Science and Religion Vol. 1. 2010. 165 s.
21. Mads Peter Karlsen, *The Grace of Materialism. Theology with Alain Badiou and Slavoj Žižek*. Ph.d.-afhandling 2010. 272 sider
22. Mogens Müller, *Skriften i Skriften. Mellem tradition og reception. Fjorten afhandlinger*. 2. ændrede udgave. 2011. 204 sider.
23. Trine Bjørnung Hasselbalch, *The Redactional Meaning of 1QHodayot^a. Linguistic and Rhetorical Perspectives on a Heterogeneous Collection of Prayer Texts from Qumran*. Ph.d.-afhandling 2011. 292 sider.
24. Louise Mubanda Rasmussen, *From dying with dignity to living with rules. AIDS treatment and „holistic care“ in Catholic organisations in Uganda*. Ph.d.-afhandling 2011. 303 sider.
25. Anne Katrine de Hemmer Gudme, *Before the God in this Place for Good Remembrance. An Analysis of the Votive Inscriptions from Mount Gerizim*. Ph.d.-afhandling 2011. 223 sider.
26. Frederik Poulsen, *En redegørelse for Zionmotivet i profetlitteraturen*. 2011. 191 sider.

27. Martin Wangsgaard Jürgensen, *Changing Interiors: Danish village churches c. 1450 to 1600*. Doktordisputats 2011. 601 sider.
28. Lena Sjöstrand, *Mer än tecken. Atmosfär, betydelser och liturgiska kroppar*. Ph.d.-afhandling. 2011. 313 sider.
29. Niels Hyldahl, *Noget om Paulus – artikler 1973-2011*. 2011. 105 sider.
30. Anna Vind (udg.), *Paulus plus – fire prismer på den nye Paulus. Paulus & Paulus, & jøderne, & Luther, & Nietzsche*. Af Katrine Winkel Holm, Jesper Høgenhaven, Anna Vind og Carsten Pallesen. 2012. 168 sider.
31. Gry Ardal Printzlau, *Trust and Ethical Selfhood*. Ph.d.-afhandling. 2012. 228 sider.
32. Nete Helene Enggaard, *Nærvær som refiguration, begivenhed og materialitet. En genlæsning af Martin Luthers Dass diese Wort (1527) og Vom Abendmahl Christi (1528) i diskussion med nyere systematisk-teologiske fortolkninger af nova lingua*. Ph.d.-afhandling. 2012. 183 sider.
33. Ingeborg Ilkjær, *Ånde-nød. En undersøgelse af eksistentielle og åndelige fænomeners betydning for alvorligt syge patienter med kronisk lungelidelse*. Ph.d.-afhandling. 2012. 248 sider.
34. Marlene Ringgaard Lorensen, *Preaching as a Carnavalesque Dialogue – between the 'Wholly Other' and 'Other-wise' Listeners*. Ph.d.-afhandling. 2012. 236 sider.
35. Torben Christensen, *C. Galerius Valerius Maximinus: Studies in the Politics and Religion of the Roman Empire AD 305-313*. Edited by Mogens Müller. With a Preface by Hugo Montgomery. 2012. 331 sider.
36. Niels Valdemar Vinding & Lisbet Christoffersen, *Danish Regulation of Religion, State of Affairs and Qualitative Reflections. A Report on 20 Qualitative Elite Interviews*. 2012. 237 sider.
37. Frederik A. Mortensen, *The Fate of Finitude. Schelling and the Question of the World*. Ph.d.-afhandling. 2012. 213 sider.
38. Tilde Bak Halvgaard, *Linguistic Manifestations of Divine Thought. An Investigation of the Use of Stoic and Platonic Dialectics in the Trimorphic Protennoia (NHC XII,1) and the Thunder: Perfect Mind (NHC VI,2)*. Ph.d.-afhandling. 2012. 210 sider.

39. Hvad er imod Studentens Kaar. Festskrift til Det Teologiske Fagråd. Hundredårsjubilæum 1912-2012. 2012 180 sider.
40. Esben Lunde Larsen, *Frihed for Loke saavel som for Thor. N.F.S. Grundtvigs syn på åndelig frihed i historisk og aktuelt perspektiv*. Ph.d.-afhandling. 2012. 324 sider.

Forårsprogram Teologisk Forening 2013

Tirsdag den 26. februar

Ph.d. i filosofi AU, Matthias Møl Dalsgaard:
„Det protestantiske selv“

Tirsdag den 19. marts

Professor, dr.theol. et phil., Troels Engberg-Pedersen:
„Var Paulus stoiker eller platoniker – eller ingen af delene?
Og hvorfor er spørgsmålet vigtigt?“

Tirsdag den 9. april

Kvinde, mand, kirke. Folkekirken og den lille forskel.
Sognepræst Eva Holmegaard Larsen (red.) og historiker, forfatter og
journalist Pia Fris Laneth lægger op til en samtale om bogens emne
(Anis, 2012).

Tirsdag den 23. april

Forfatter og fhv. lektor i kirkehistorie, Jørgen I. Jensen:
„Wagner 200 år – er han uden for teologisk rækkevidde?“

Tirsdag den 7. maj

PostDoc, Humbolt Universitet, Christina Petterson:
„Krop, køn og Kristus i Zinzendorfs kortaler“

Alle arrangementer finder sted i
Kældercaféen, Købmagergade 44 o.g., 1150 København K.
kl. 19.30

Søren Kierkegaard Selskabet

Program for forårssemesteret 2013

„At være sig selv en gåde – Tilværelse, mulighed og valg“

Foredragsrække i anledning af 200-året for Søren Kierkegaards fødsel
Selskabets medlemmer har gratis entré. Entré for ikke medlemmer kr. 70,-.

Foredragene foregår i Vartorv, Store Sal

Torsdag den 28. februar kl. 17-18.30

Kierkegaards betydning for mig!

Foredrag v/Biskop Keld Holm

Torsdag den 21. marts kl. 17-18.30

„Det virkelige liv“ – en samtale mellem Kierkegaard og Grundtvig, som aldrig fandt sted

Foredrag v/Jørgen Karlsen, forstander, cand.mag. i idéhistorie

Torsdag den 25. april kl. 17-18.30

At vælge sig selv?

Foredrag v/Arne Grøn, professor, dr. Theol.

Torsdag den 30. maj kl. 17-18.30

Kierkegaards radikalitet

Foredrag v/Lilian Munk Rösing, lektor, Inst. For Kunst og Kulturvidenskab, Ph.D.

Kældercafeen på Teologi, Købmagergade 44:

Lørdag den 4. maj 2013 kl. 15-17 fejrer vi Kierkegaards fødselsdag og 65 året for
Søren Kierkegaard Selskabets grundlæggelse. Der serveres et lettere traktement.

Desuden byder eftermiddagen på et kortere indlæg om Selskabets historie,
oplæsning af Kierkegaard-tekster ved skuespillerinde Ellen Hillingsøe og teaterinstruktør
Christoffer Bernald samt en ærestaler. Deltagelse koster 150,- for alle uanset medlemskab.

Tilmelding senest den 25. april 2013 på giro 647-1382 mærket „4.maj2013“
eller direkte hos kassereren.

„Tag et Bræk Middel“

Grundtvig/Kierkegaard dage på Vartorv 4.-5. marts 2013 med deltagelse af forskere fra
begge områder. Seminaret koster 800,- og dækker foredrag og forplejning. Tilmelding
senest 18. februar 2013 på tilmelding@vartorv.dk

Søren Kierkegaard Selskabet: Sekretær: Cand.mag. Thomas Fauth Hansen,
Formand: Studenterpræst, cand.theol. et Ph.D. Birgitte Kvist Poulsen.

Kontakt: www.kierkegaardselskabet.dk

*Det Teologiske
Fakultetssekretariat*

Københavns Universitet
Købmagergade 44-46
DK-1150 København K

MAGASINPOST
STANDARD

B



POST

PP

DANMARK

Returneres ved varig adresseændring

DET TEOLOGISKE FAKULTET
KØBENHAVNS UNIVERSITET
KØBMAGERGADE 44-46
POSTBOX 2164
DK-1150 KØBENHAVN K

WWW.TEOL.KU.DK